МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬУЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ ПІДТРИМКИ ВПЕВНЕНОСТІ Й МОТИВАЦІЇ ДО ПІЗНАННЯ

Виконала:
Зеря Юлія Миколаївна
Спеціальність: 013 Початкова освіта

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
В.Ф. Решетняк

Консультант:
_____
(науковий ступінь, учене звання, посада)
_____
(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту
"6" грудня 2024 р.

Завідувач кафедри
_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «5» грудня 2024 р.

Оцінка 72 Д

Підписи членів ЕК:

_____ (Коліна О.М.)
_____ (Собко В.О.)
_____ (Непомнящ Т.І.)
_____ (Мозунь І.В.)

Глухів – 2024

1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬУЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ ПІДТРИМКИ ВПЕВНЕНОСТІ Й МОТИВАЦІЇ ДО ПІЗНАННЯ

Виконала:
Зеря Юлія Миколаївна
Спеціальність: 013 Початкова освіта

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
В.Ф. Решетняк

Консультант:
_____
(науковий ступінь, учене звання, посада)
_____
(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту
"___"_____20___р.

Завідувач кафедри
_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «___»_____20 р.

Оцінка_____
Підписи членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів – 2024

Анотація

Тема роботи: "ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОЦІЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ ПІДТРИМКИ ВПЕВНЕНОСТІ Й МОТИВАЦІЇ ДО ПІЗНАННЯ "

Магістерська робота присвячена дослідженню альтернативних технологій оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

У першому розділі досліджуються:

- потреби сучасної початкової школи у нових засобах оцінювання освітніх результатів у контексті нового Держстандарту початкової освіти; розглядаються перспективи використання закордонного досвіду оцінювання в початкових класах в Україні; розкривається стан використання технологічного підходу в оцінюванні навчальних досягнень сучасних молодших школярів.

У другому розділі досліджується:

- загальна характеристика технології формувального оцінювання та механізми її запровадження у І класі; проводиться об'єктивна фіксація результатів контролю навчальної діяльності дітей як основний етап реалізації технології формувального оцінювання у ІІ та ІІІ класах; розкривається роль критеріїв оцінювання та підсумкового оцінювання для визначення рівнів успішності навчальної діяльності четвертокласників.

Особливу увагу приділено розробці методичних рекомендацій вчителеві з використання альтернативних технологій оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи.

Ключові слова: навчальний процес, формувальне оцінювання, Нова українська школа, альтернативні технології оцінювання, навчальні досягнення, мотивація до пізнання, впевненість та підтримка.

Annotation

Theme of the work: "USE OF ALTERNATIVE TECHNOLOGIES FOR ASSESSMENT OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS AS A MEANS OF SUPPORTING CONFIDENCE AND MOTIVATION TO LEARN"

The master's thesis is devoted to the study of alternative technologies for evaluating the educational achievements of elementary school students.

The first chapter examines:

- the needs of a modern primary school in new means of evaluating academic results in the context of the new State Standard of Primary Education;
- prospects of using foreign assessment experience in primary grades in Ukraine are considered;
- the state of use of the technological approach in the assessment of educational achievements of modern junior high school students is revealed.

The second chapter examines

- general characteristics of formative assessment technology and mechanisms of its implementation in the 1st grade;
- an objective recording of the results of monitoring children's educational activities is carried out as the main stage of the implementation of formative assessment technology in II and III grades;
- the role of assessment criteria and final assessment for determining the levels of educational success of fourth-graders is revealed

Special attention is paid to the development of methodological recommendations for teachers on the use of alternative technologies for evaluating the educational achievements of primary school students.

Key words: educational process, formative assessment, New Ukrainian School, alternative assessment technologies, educational achievements, motivation to learn, confidence and support.

ЗМІСТ

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ І. ПОШУК АЛЬТЕРНАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ПОТРЕБА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ……..10

1.1. Потреби сучасної початкової школи у нових засобах оцінювання світніх результатів у контексті нового Держстандарту початкової освіти…….....10

1.2. Перспективи використання закордонного досвіду оцінювання в початкових класах в Україні..... 21

1.3. Стан використання технологічного підходу в оцінюванні навчальних досягнень сучасних молодших школярів…….. 31

РОЗДІЛ ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ…….52

2.1. Загальна характеристика технології формувального оцінювання та механізми її запровадження у І класі……. 52

2.2. Об’єктивна фіксація результатів контролю навчальної діяльності дітей як основний етап реалізації технології формувального оцінювання у ІІ та ІІІ класах ……...59

2.3. Роль критеріїв оцінювання та підсумкового оцінювання для визначення рівнів успішності навчальної діяльності четвертокласників 65

ВИСНОВКИ.....80

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 83

ДОДАТКИ 89

ВСТУП

У світлі сучасних освітніх реформ в Україні особливого значення набуває питання відповідності змісту і методів навчання державним стандартам, що спрямовані на розвиток особистісного потенціалу школярів. Проблема ефективного оцінювання навчальних досягнень школярів виходить за межі звичайного контролю знань. Вона включає у себе визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожного учня, забезпечення мотивації до самовдосконалення, формування навичок критичного мислення та умінь співпраці. Згідно з дослідженням PISA, українські школярі часто демонструють слабкі результати у застосуванні знань на практиці, що свідчить про недостатню ефективність традиційних підходів до оцінювання навчальних досягнень. В умовах трансформації змісту початкової освіти в Україні на компетентнісні засади відбувається посилення ролі його результативної складової, що обумовлює пошук адекватних оцінних технологій, які б уможливили вимірювання рівня набуття школярами предметних і ключових компетентностей. Українська педагогічна теорія і практика збагачується новими оцінними технологіями (тестами, портфоліо учнівських досягнень, технологіями самооцінювання учнів тощо), покликаними зробити учня активним учасником навчального процесу, мотивуючи до самонавчання і саморозвитку.

Компетентнісний підхід, покладений в основу сучасної української освіти, спрямований на формування у школярів таких якостей, як здатність до самостійного навчання, соціальна адаптація та критичне мислення. У цьому контексті формувальне оцінювання виступає інструментом не лише діагностики, але й корекції навчального процесу. Наприклад, дослідження британських педагогів П. Блека і Д. Уільяма показали, що регулярне формувальне оцінювання суттєво підвищує мотивацію учнів та сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу.

Питання організації процесу навчання молодших школярів та оцінювання його результатів розглядаються у працях таких відомих

українських учених, як Н. Бібік, М. Вашуленко, О. Савченко. Суттєвий внесок у розвиток вітчизняної педагогічної теорії у царині оцінювання навчальних досягнень учнів зроблено науковцями Г.Бутенко, І.Іванюк, О.Локшиною, Т.Лукіною, О.Ляшенком, дослідження яких присвячено проблемам оцінних технологій в Україні та зарубіжжі. Загальні проблеми педагогічного тестування та питання оцінювання навчальних досягнень учнів Великої Британії досліджували Г.Айзенк, С.Берт, К.Гіпс, М.О'Лірі, П.Блек, Д.Уільям, У.Харлен.

Аналіз вимог, що виставляються державою до оцінки якості освіти і реальної ситуації в практиці початкової освіти, дозволяє виділити найбільш актуальні проблеми існуючої системи контролю і оцінки освітніх досягнень молодших школярів:

- в системі контролю і оцінки не знайшли належного відображення зміни, що відбулися в системі контролю і оцінки;
- з появою Державного стандарту початкової освіти [28; 29] виникло протиріччя між заявленими в ньому вимогами до результатів навчання та відсутністю у педагогів інструментарію для їх оцінювання;
- в системі контролю і оцінки вчителю практично не доступно жодних певних механізмів простеження динаміки індивідуального прогресу кожного учня;
- контроль і оцінка залишаються пріоритетом діяльності педагога – в реальній практиці учні досі не стали суб'єктами цієї діяльності;
- результати, одержувані в процесі контролю і оцінки освітніх досягнень, на всіх рівнях системи освіти, використовуються в основному для констатації існуючого положення і в значно меншою мірою є підставою для реального вдосконалення процесу навчання.

Одним із засобів вирішення цих нагальних проблем вважаємо технологічний підхід, а також застосування поняття «технологія» до сфери освіти.

Найбільшою інновацією реформування шкільного змісту вважаємо феномен нових результатів освіти. Якщо освітні результати стають точкою відліку у визначенні змісту початкової освіти, тоді компетентнісний підхід, який використовувався і у попередньому Держстандарті, стає засобом досягнення іншої якості освіти. За цих умов вчителі об'єктивно мають розрізняти процес і результати навчання, а учні поступово навчаються розрізняти знання про факти, явища і знання про способи дій. У цій складній перебудові нормативним підґрунтям для усвідомлення педагогами сутності результатів НУШ є орієнтири закону «Про освіту» [31]. Зокрема, такі положення:

- результати навчання, які описано ширше ніж компетентності; їх можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти; особа здатна їх продемонструвати після завершення освітньої програми (1, роз. 1, п. 22);
- ключові компетентності (роз. 11, п.15), які рекомендовано для всіх рівнів освіти (вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технології; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційнокомунікаційна; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; навчання впродовж життя; підприємливість та фінансова грамотність; (у ДС початкової освіти конкретизовано зміст компетентностей із врахуванням специфічних завдань цього рівня освіти);
- предметні компетентності, які передбачені типовими і освітніми програмами;
- спільні для всіх компетентностей вміння (читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне і системне мислення;
- здатність логічно обґрунтовувати свою позицію; творчість, ініціативність;
- вміння конструктивно керувати емоціями; оцінювати ризики, приймати рішення; розв'язувати проблеми; здатність співпрацювати з іншими людьми

(1, ст. 12, п.1). Зазначені уміння ще визначають як наскрізні [34, с.4].

У Типових програмах НАПН України підкреслено необхідність застосування формувального і вербального оцінювання. Ці види оцінювання змінюють функції вчителя у процесі контролю і оцінювання учнів, натомість вони поступово у співпраці з педагогом мають оволодіти уміннями самооцінки і самоконтролю, тобто ставати суб'єктами учіння. Без цих умінь не можна сподіватись навіть на елементарне партнерство, яке належить до провідних ідей НУШ. Позитивом формувального оцінювання є те, що воно сприяє оволодінню учнями умінням вчитися, яке є пріоритетною ключовою компетентністю початкової освіти. За такого підходу діти набувають досвід виконання тестів, складання портфоліо своїх досягнень тощо. Більш чітко виявляється також ефект справедливості: практично дитина зможе усвідомити залежність між тим, які вона зусилля вкладає в роботу, що в неї вийшло, як вона себе може оцінити. Формувальне оцінювання змінює ставлення учнів до власних помилок, які є природними у процесі самостійного учіння [34, с.5].

Зважаючи на перераховані вище суперечності та проблематику, яка виникла у процесі реформування освітньої системи України, темою мого дослідження стали «Технології використання описово-формувального оцінювання навчальних досягнень як засіб підтримки впевненості і мотивації до пізнання».

Об'єкт дослідження – система оцінювання у сучасній початковій школі.

Предмет дослідження – технологія формувального оцінювання молодших школярів.

Мета дослідження: упорядкувати та алгоритмізувати процедуру формувального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів.

Для досягнення мети дослідження розв'язувалися такі завдання:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у законодавчих актах та нормативних документах, у педагогічній літературі.

2. З’ясувати стан використання технологічного підходу в оцінюванні навчальних досягнень сучасних молодших школярів.

3. Упорядкувати правила та алгоритми оцінювання компетентностей, технологізувати процес оцінювання в початковій школі.

Для розв’язання поставлених завдань використано адекватні предмету дослідження методи:

- вивчення педагогічних джерел та законодавчої бази дало змогу сформувати власний погляд на проблему дослідження;
- опитування учителів початкових класів та первинна обробка експериментальних даних дозволили з’ясувати стан використання технологічного підходу в оцінювання навчальних досягнень сучасних молодших школярів;
- аналіз, систематизація та узагальнення отриманої інформації, моделювання імовірних ситуацій дали можливість упорядкувати технологію формувального оцінювання у 1-4 класах та передбачити можливі труднощі та помилки у її реалізації. Для з’ясування стану використання формувального оцінювання в сучасній початковій школі було проведено анкетування серед 20 учителів початкових класів. Опитування включало 15 питань, спрямованих на виявлення рівня обізнаності педагогів із формувальними методами оцінювання, частоти їх застосування, а також труднощів, з якими вони стикаються у процесі роботи. Згідно з результатами, 70% учителів визнають необхідність змін у системі оцінювання, проте лише 30% активно використовують елементи формувального оцінювання.

Експериментальна база. Дослідження здійснено на базі Грем`яцької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області. Новий тип ЗЗСО, ліцей з початковою школою та гімназією. Тип місцевості сільський. Кількість учнів – 50, переважно внутрішньо-переміщені сім`ї. Кількість персоналу складає 23 особи. Кількість класів -11.

Девіз школи:

Щоб наша школа завжди була острівцем людяності й гуманізму, творчості й постійного пошуку, щоб її випускники на все життя засвоїли: якщо хочеш стати щасливим, то слідуй золотому правилу – розум у голові, щирість у серці, здоров'я в тілі.

Наше завдання - зрозуміти кожну особистість та виявити до неї повагу.

Наша робота спрямована на: забезпечення якості освітнього середовища і управління освітнім процесом, ефективність науково-методичної роботи, ресурси забезпечення навчального процесу, кадровий потенціал школи; якість реалізації освітнього процесу і науковість та доступність змісту освіти, педагогічну майстерність учителя, ефективність засобів навчання, задоволення різноманітних освітніх потреб; якість результатів освітнього процесу: рівень навчальних досягнень учнів, розвиток їхнього мислення, ступінь соціальної адаптації, культури й виховання учнів.

Апробація результатів дослідження. Результати вивчення технологічного підходу до оцінювання в початковій школі в контексті реформування сучасної освіти в Україні обговорювалися й дістали позитивну оцінку під час захисту педагогічної практики на робочому місці вчителя початкових класі закладу загальної середньої освіти.

Структура магістерської роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ І.
ПОШУК АЛЬТЕРНАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ПОТРЕБА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1 Потреби сучасної початкової школи у нових засобах оцінювання освітніх результатів у контексті нового Держстандарту

Система оцінювання навчальних досягнень учнів в Україні має тривалу історію, яка відображає зміну освітніх парадигм, державних пріоритетів і соціокультурного контексту. Цей розвиток можна умовно поділити на кілька етапів:

1. Дореформений період (до 1917 року)

У дореволюційний час система освіти України була частиною імперської освітньої системи. Оцінювання базувалося переважно на описовому підході. Учнів оцінювали за поведінку, старанність та знання, проте чіткої шкали не існувало. Основною формою оцінювання була усна перевірка та письмові роботи.

2. Радянський період (1917–1991 роки)

Цей період відзначається централізованою, уніфікованою системою оцінювання:

- **1920-ті роки.** На ранніх етапах радянської школи оцінювання носило описовий характер, а бали як такі не використовувалися. Основний акцент робили на формуванні світогляду учнів і участі у колективній діяльності.
- **1930-ті роки.** Введено п’ятибальну систему оцінювання (1 – незадовільно, 5 – відмінно), яка залишалася базовою до кінця радянського періоду. Основну увагу приділяли засвоєнню програмного матеріалу, що оцінювалося переважно через контрольні роботи, диктанти та усні відповіді.
- **1970-ті – 1980-ті роки.** У цей час п’ятибальна система почала зазнавати критики через свою суб’єктивність та недостатню

чутливість до рівня знань. Проте спроби запровадити інші моделі оцінювання були епізодичними.

3. Період незалежності України (з 1991 року)

Із здобуттям незалежності в системі освіти України почалися значні реформи, включаючи трансформацію підходів до оцінювання.

- **1990-ті роки.** Залишалася традиційна п’ятибальна система, однак дедалі частіше порушували питання про необхідність її оновлення.
- **2000 рік.** Запроваджено 12-бальну систему оцінювання, яка мала стати більш гнучкою та об’єктивною. Ця система передбачала поділ рівнів знань на початковий (1–3 бали), середній (4–6 балів), достатній (7–9 балів) і високий (10–12 балів). Основною метою було врахувати індивідуальні особливості учнів і зробити оцінювання менш формальним.
- **2010-ті роки.** Реформа оцінювання стала частиною більш широких змін у контексті освітньої реформи. У початковій школі впроваджувалися формувальні та вербальні методи оцінювання, які спрямовані на підтримку учнів і розвиток їхньої мотивації. Зокрема, це стало одним із ключових елементів концепції Нової української школи (НУШ).

4. Етап Нової української школи (з 2018 року)

У рамках реформи НУШ акцент змістився на компетентнісний підхід, що вплинуло і на систему оцінювання:

- **Відмова від балів у початковій школі.** На першому циклі навчання (1–2 класи) застосовується вербальне оцінювання, яке дає змогу учням зосереджуватися на особистому прогресі, а не на змаганні.
- **Формувальне оцінювання.** Учнів навчають самооцінки та рефлексії. Це допомагає їм розуміти власні успіхи, помилки та способи вдосконалення.

- **Індивідуалізація навчання.** Вчителі зосереджуються на особистісному підході, використовуючи інструменти, які дозволяють відстежувати динаміку прогресу кожного учня.

Конкретні приклади інновацій у системі оцінювання

1. **Портфоліо досягнень учнів.**
   У рамках НУШ портфоліо стало важливим інструментом формувального оцінювання. Учні накопичують роботи, які демонструють їхній прогрес у навчанні, що дозволяє їм і батькам краще розуміти, як змінюються результати протягом року.
2. **Рубрики оцінювання.**
   Учителі початкової школи все частіше використовують рубрики – таблиці з чітко визначеними критеріями оцінювання, які описують, чого очікують від учня на кожному рівні.
3. **Тестування PISA.**
   Міжнародні дослідження, такі як PISA, вплинули на усвідомлення необхідності оцінювати не лише знання, але й уміння використовувати їх у життєвих ситуаціях.
4. **Технології у процесі оцінювання.**
   Сучасні школи дедалі більше інтегрують електронні платформи для моніторингу прогресу учнів, що дозволяє автоматизувати процес аналізу результатів і спрощувати роботу педагогів.

Еволюція системи оцінювання в Україні свідчить про поступовий перехід від жорстких стандартизованих підходів до більш гуманістичних та індивідуалізованих. Особливо важливим є поточний етап, коли акцент робиться на формуванні компетентностей і розвитку самостійності в учнів, що відповідає викликам сучасного суспільства

Останнім часом в освітньому процесі відбулися суттєві зміни, спрямовані на підвищення його ефективності та відповідності сучасним вимогам. Замість традиційного акценту на опанування учнями предметних знань, умінь і навичок, головною метою навчання стало формування

загальнонавчальних компетентностей. Це включає розвиток критичного мислення, уміння працювати в команді, самостійно шукати та аналізувати інформацію.

Відповідно, змінилася й методика оцінювання навчальних досягнень учнів. Традиційна система оцінювання, орієнтована на констатацію факту, чи знає учень певну тему, є обмеженою та не забезпечує повного розуміння реальних результатів навчання. Такий підхід не враховує індивідуальних особливостей учнів і не сприяє розвитку їхньої самостійності та відповідальності за власне навчання. Ба більше, він може негативно впливати на мотивацію учнів, викликати тривожність і зниження інтересу до процесу навчання.

Нова парадигма оцінювання, яка впроваджується відповідно до сучасних освітніх стандартів, має на меті стимулювати навчальну діяльність учнів, а не обмежувати її. Основна мета такого оцінювання – створити умови для індивідуалізації навчального процесу, сприяти розвитку самостійності та відповідальності учнів, а також підвищити їхню навчальну мотивацію. Це дозволяє не лише враховувати особисті досягнення кожного учня, але й надавати їм інструменти для самостійного оцінювання власних успіхів та роботи над помилками.

Одним із ключових пріоритетів сучасної шкільної освіти є створення об'єктивної, прозорої та відкритої системи оцінювання якості освіти, яка інтегрує як зовнішні, так і внутрішні механізми, спрямовані на досягнення нових якісних результатів. Ця система покликана забезпечити об'єктивність та справедливість оцінки, а також слугувати інструментом для вдосконалення навчального процесу.

Відповідно до нового Державного стандарту, основним об'єктом оцінювання стають заплановані результати навчання, які поділяються на кілька рівнів: особистісні (самовизначення, моральні орієнтири, формування сенсів), метапредметні (уміння регулювати власну діяльність, розвивати

пізнавальні та комунікативні навички), а також предметні (система базових знань та навичок у конкретних предметних областях).

Метою оцінювання є не лише виявлення досягнень учнів, але й аналіз процесу їх формування, що дозволяє глибше зрозуміти індивідуальні освітні траєкторії кожного учня. Державний стандарт орієнтується на комплексний підхід, включаючи використання різних методів та форм оцінювання, які дозволяють об'єктивно відслідковувати динаміку особистих досягнень учнів протягом навчання. Основний акцент робиться на оцінці прогресу учнів у процесі засвоєння навчальної програми, що сприяє більшій індивідуалізації та ефективності навчання.

Функції оцінювання в сучасному освітньому процесі мають багатовимірний характер і спрямовані не лише на перевірку знань, а й на всебічний розвиток учня:

- **Навчальна функція**: оцінювання виступає не просто інструментом фіксації рівня знань, а й засобом їхнього розширення, активізації навчальної діяльності та поглиблення засвоєних матеріалів.
- **Виховна функція**: завдяки оцінюванню формується відповідальне ставлення учнів до навчання, систематичність у виконанні завдань, а також відповідальність за власні результати.
- **Орієнтувальна функція**: оцінювання допомагає учням краще усвідомити свої знання, навички та мисленнєві процеси, розуміти сильні та слабкі сторони свого навчання.
- **Стимулююча функція**: оцінка впливає на мотивацію учнів, сприяє формуванню волі, підвищенню впевненості через успіхи або ж переосмисленню підходів у випадку невдач. Вона також допомагає формувати адекватну самооцінку, що є важливою складовою особистісного розвитку.
- **Діагностична функція**: постійний моніторинг якості знань учнів дає змогу своєчасно виявляти прогалини, аналізувати причини відхилень від

запланованих результатів і коригувати навчальний процес. Важливим аспектом цієї функції є також оцінка ефективності роботи вчителя.

Сучасна система оцінювання передбачає регулярне оцінювання на кожному уроці з чіткими критеріями, які відображають заплановані результати і відповідають навчальним цілям. В умовах сучасного підходу, де учень виступає активним учасником освітнього процесу, значну роль відіграє самооцінка. Вона допомагає учню самостійно приймати рішення, складати власні навчальні плани та визначати цілі.

Для забезпечення ефективності оцінювання слід використовувати різні стратегії та інструменти, які сприятимуть закріпленню навчального матеріалу, підвищенню успішності та створенню міцної основи для подальшого розвитку. Кожна стратегія має бути спрямована на досягнення конкретних результатів і допомагати учням усвідомлювати свої досягнення та прогрес.

Досягнення високої якості освіти ґрунтується на вдосконаленні системи контролю та оцінки результатів навчання у початковій школі. Вимоги до обов’язкових освітніх результатів визначаються Державним стандартом початкової освіти, який базується на формуванні ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання та розвитку в сучасному суспільстві. До цих компетентностей належать:

1. **Вільне володіння державною мовою**. На початковому рівні освіти ця компетентність проявляється через здатність учнів усно та письмово виражати свої думки й почуття, аргументовано пояснювати факти. Вона також включає любов до читання, розуміння ролі мови у спілкуванні та культурному самовираженні, готовність активно використовувати українську мову у повсякденному житті.
2. **Здатність спілкуватися рідною (якщо вона відрізняється від державної) та іноземними мовами**. Ця компетентність передбачає, що учні використовують рідну мову у різних контекстах, а також набувають

навичок спілкування іноземними мовами, розуміючи базові висловлювання та міжкультурні відмінності.

3. **Математична компетентність**. Учні вчаться розпізнавати математичні закономірності в повсякденному житті, моделювати ситуації, використовуючи математичні знання, а також усвідомлюють їхню роль у власному житті та суспільстві.

4. **Компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій**. Формування цих компетентностей ґрунтується на допитливості, здатності досліджувати навколишній світ, робити висновки на основі спостережень та дослідів, а також шукати нові ідеї та підходи.

5. **Екологічна компетентність**. Учні початкової школи розуміють основи екологічно відповідального поводження з природними ресурсами, дотримуються правил природоохоронної поведінки, усвідомлюють важливість охорони природи для сталого розвитку суспільства.

6. **Інформаційно-комунікаційна компетентність**. Учні опановують основи цифрової грамотності, вчаться безпечно та етично використовувати інформаційно-комунікаційні технології для навчання та спілкування у різних життєвих ситуаціях.

7. **Навчання впродовж життя**. Учні здобувають навички самостійної організації власного навчання, розвивають вміння шукати та використовувати нову інформацію для досягнення навчальних цілей, працювати як самостійно, так і в команді.

8. **Громадянські та соціальні компетентності**, пов’язані з демократією, справедливістю, правами людини та здоровим способом життя. Учні вчаться співпрацювати для досягнення спільних цілей, поважають права інших, діють у конфліктних ситуаціях і прагнуть зберегти власне здоров'я та здоров'я оточуючих.

9. **Культурна компетентність**. Учні розвивають свої творчі здібності через участь у мистецьких видах діяльності (музика, образотворче

мистецтво, хореографія тощо), формують естетичні смаки та самовиражаються через творчість.

10. **Підприємливість та фінансова грамотність**. Учні набувають навичок ініціативності, відповідальності за власні рішення, здатності організовувати діяльність для досягнення поставлених цілей, а також розвивають етичні засади співпраці.

11. **Інноваційність**. Учні відкриті до нових ідей, здатні ініціювати зміни у своєму середовищі (школа, громада), що сприяє формуванню компетентностей, які допоможуть їм успішно навчатися, професійно реалізовуватися та брати активну участь у житті суспільства.

Формування цих ключових компетентностей забезпечує подальший успіх учнів в освітній діяльності та їхню активну участь у житті громади та суспільства.

Міністерство освіти і науки України (МОН) розробило нову модель оцінювання для учнів першого класу, що відповідає сучасним підходам до компетентнісного навчання [39] Ця модель передбачає оцінювання навчальних досягнень учнів з акцентом на формування компетентностей, а не лише на запам'ятовування фактів. В Україні такий підхід є інноваційним і раніше не застосовувався.

Основна ідея нового підходу полягає в тому, що учні навчатимуться через практичний досвід, засвоюючи не лише академічні знання (математика, мови, природничі науки), але й соціальні компетентності, зокрема вміння працювати в команді, вирішувати проблеми та знаходити креативні рішення.

Для впровадження цієї моделі МОН затвердило Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу (наказ № 924 від 20 серпня 2018 року) та рекомендації для другого класу Нової української школи (наказ №1154 від 27 серпня 2019 року) [30].

Важливою відмінністю між західною і українською системами є термінологічні нюанси. В англійській мові для позначення різних форм

оцінювання використовуються терміни *assessment* і *evaluation*, що чітко розмежовуються за своїми функціями. *Assessment* зазвичай означає "формувальне оцінювання", яке оцінює процес навчання, тоді як *evaluation* відповідає "підсумковому оцінюванню", яке оцінює результати. У західних країнах формувальне оцінювання спрямоване на покращення якості освіти і здійснюється протягом навчального процесу, тоді як підсумкове оцінювання використовується для оцінки досягнень після завершення навчання.

Формувальне оцінювання, впроваджене в Україні, ставить за мету діагностувати прогалини у знаннях учнів без використання негативної термінології. Наприклад, замість "не знає" чи "не вміє", учителю рекомендується вказувати, що учень "потребує додаткової роботи" або "має потенціал для подальшого розвитку"[15].

Таким чином, запропонована МОН модель оцінювання базується на описовому формувальному підході, що дозволяє краще оцінювати компетентності та прогрес учнів, стимулюючи їхній розвиток та індивідуальні досягнення.

Формувальне оцінювання базується не на кількісних показниках, а на якості процесу навчання. Воно передбачає оцінку таких аспектів, як активність учня, його здатність співпрацювати, зусилля, які він докладає, а також рівень зацікавленості у навчанні. Оцінювання здійснюється через спостереження за навчальною діяльністю учнів, а не лише на основі перевірки результатів. Спостереження розпочинається з перших днів навчання і є постійним процесом, що супроводжує учня протягом усього періоду навчання [30]. Важливою складовою цього підходу є розвиток у дітей здатності до самостійного оцінювання свого прогресу.

Орієнтиром для спостереження є вимоги до обов’язкових результатів навчання, визначені Державним стандартом початкової освіти. При цьому враховується індивідуальний темп розвитку кожної дитини, що може

призводити до того, що учні досягають очікуваних результатів у різний час: хтось раніше, а хтось пізніше, ніж передбачено навчальним циклом [30]. Результати формувального оцінювання слугують основою для корекції навчального процесу. Вчитель може змінювати методи викладання, адаптувати освітній підхід і створювати індивідуальні освітні траєкторії для учнів, орієнтуючись на їхній поступ.

У методичних рекомендаціях підкреслюється, що мета формувального оцінювання полягає в тому, щоб підтримувати прогрес учня, формувати його впевненість, зосереджувати увагу на досягненнях, а не на помилках[30]. Оцінювання має діагностувати результати на кожному етапі навчання, допомагати виявляти проблеми на ранній стадії та запобігати їх накопиченню. Формувальне оцінювання також стимулює бажання учня навчатися, розвиватися і досягати максимально можливих результатів, мінімізуючи страх перед помилками.

Тому порівняння результатів учнів між собою є недоречним. Натомість варто оцінювати індивідуальний прогрес кожного учня, враховуючи, як він працював протягом певного періоду навчання.

Формувальне оцінювання має базуватися на позитивному підході, оскільки діти молодшого віку часто сприймають оцінку не як оцінку своїх навчальних досягнень, а як оцінку себе як особистості. Негативні відгуки можуть сприйматися ними як особистий осуд. Щоб уникнути цього, Міністерство освіти і науки (МОН) рекомендує вчителям зосереджувати увагу на доброзичливому ставленні до учнів та їхніх зусиль, навіть якщо результат виявився не зовсім успішним. Такий підхід не лише підтримує емоційний стан дітей, але й допомагає слабшим учням продовжувати прагнути досягнень.

Методичні рекомендації зазначають, що конкретний аналіз помилок і труднощів учня, а також вказівки щодо їх подолання, є важливим елементом формувального оцінювання. Проте цей аспект не

впроваджується у перших класах, де оцінювання здійснюється переважно вербально і в описовій формі.

Для формувального оцінювання розроблено "Свідоцтво досягнень учня", яке допомагає вчителю структуровано і зрозуміло донести батькам інформацію про прогрес дитини. У першій частині свідоцтва оцінюються соціальні та робочі компетентності, такі як активність на уроках, самостійність у виконанні завдань, доброзичливість і здатність мирно вирішувати конфлікти. У другій частині відображаються досягнення учня у предметних галузях, де акцент робиться не на кількості помилок, а на процесі навчання.

Компетентності оцінюються виключно позитивними формулюваннями: «має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результатів за допомогою», «потребує значної уваги» [15]. Такий підхід уникає негативного порівняння між дітьми, а натомість акцентує увагу на індивідуальному прогресі кожного учня.

З другого класу оцінювання включає формувальне і підсумкове оцінювання. Результати навчання учнів другого класу оцінюються вербально, а в третьому класі вже можна використовувати бальну систему для оцінки предметних знань.

У процесі формувального оцінювання важливо порівнювати досягнення учня не з іншими учнями, а з його попередніми результатами, щоб зафіксувати його особистий прогрес. Учитель також може вести індивідуальну картку кожного учня або використовувати загальний оцінювальний аркуш для класу.

Формувальне оцінювання потребує переосмислення ролі вчителя: з авторитарного контролера знань він має перетворитися на наставника, який допомагає кожній дитині розкрити свій потенціал. Замість перевірки відповідності стандартам вчитель повинен уникати критики і шукати шляхи для покращення навчальних результатів.

Важливим аспектом цього підходу є залучення батьків до процесу оцінювання. Оцінка повинна сприйматися ними не як судження, а як відверта розмова про прогрес дитини та інструмент для подальшого розвитку. Такий підхід вимагає зміни не лише педагогічних методик, але й культурних норм у школах та сім'ях.

1.2. Перспективи використання закордонного досвіду оцінювання в початкових класах в Україні

Модернізація систем оцінювання у зарубіжній школі найбільш інтенсивно відбувалася у 90-х роках XX століття у зв'язку з тенденціями урізноманітнення державних освітніх закладів, децентралізацією контролю за використанням ресурсів та впровадженням навчальних планів і програм, інтенсивним розвитком недержавного освітнього сектору. Удосконалення підходів до оцінювання результатів навчання посилювалося також інтеграційними процесами у світі та необхідністю віднаходження певного консенсусу щодо концептуальних засад оцінювання, що застосовуються різними країнами. У зв'язку з цим з'явилися спільні тенденції розвитку підходів до оцінювання успішності учнів у провідних країнах світу. Проте, кожна країна частково зберегла свої підходи та алгоритми оцінювання.

В Австралії система оцінювання значно відрізняється від української. Орієнтовно раз на чверть проводиться оцінювання незалежними викладачами (з іншої школи, представниками департаменту освіти штату тощо). Двічі на рікбатьки отримують звіт, де розписані всі дисципліни та представлені описові оцінки від "обмежені знання" до "видатні знання". Обов'язково до кожної дисципліни додається колонка з оцінкою того, як дитина сприймає матеріал і чи бере активну участь в обговоренні [41]. Австралійські учні навчаються оцінювати один одного, щоб потім застосовувати вироблені критерії до своєї роботи. Вчителі надають учням чіткі вказівки і пояснення. Практичними методами самооцінювання, які використовуються в Австралії, є рефлексивний журнал та самооцінювання у

груповій роботі. У рефлексивних журналах учні фіксують свої досягнення, пропозиції щодо покращення своєї роботи і цілі. Учителі та однокласники теж можуть залишити коментарі у цьому журналі. Під час самооцінювання у груповій роботі учень коментує свій внесок у роботу в команді та спільну роботу над результатами діяльності [8]. В Австрії постійне оцінювання, що включає блок екзаменів, якіпроводить та оцінює результати вчитель-викладач, є правилом системи освіти. Огляд поточних робіт учнів може доповнюватися на розсуд учителя або за проханням учнів короткотривалим усним опитуванням. Тривалі письмові іспити проводяться протягом навчального року. З усіх інших дисциплін практикують письмові тести на пів академічної години. Оцінювання має форму п'ятибальної системи;

"1" (A) - відмінно,

"2" (B) - добре,

"3" (C) - задовільно,

"4" (B) - здав

"5" (E) - не здав.

Випускні екзамени можуть мати письмову або усну форми, може бути передбачений захист дипломної роботи. Екзаменаційна комісія складається з учителів-викладачів та очолюється інспектором або працівником Міністерства освіти. Іспити проводяться вчителем-викладачем, який пропонує оцінку на розгляд Ради. Усні екзамени відкриті для відвідування громадськістю. Оцінка пропонується вчителем та виноситься на затвердження шляхом голосування на Раді. У разі невдачі дозволяються ще три спроби [19, с.488].

Освіта в Бельгії регулюється і фінансується переважно основними трьома громадами: фламандською, французькою і німецькою. Національний уряд відіграє мінімальну роль в управлінні освітою. І формувальне, і сертифікаційне оцінювання у школах Бельгії базується на перевірці навичок і компетентностей. Кожна школа може використовувати свою систему сертифікативних оцінок. Останнім часом бельгійські вчителі активно

використовують самооцінювання і взаємооцінювання учнів. Критерії може складати сам вчитель або використовувати критерії, розроблені департаментом освіти, своїми колегами чи практичними науковцями. Викладачі обирають ті способи і критерії оцінювання, які вважають найбільш прийнятними і дієвими. З метою полегшення орієнтації вчителів в новаціях, регулярно проводять конференції і тренінги [8]. Для самооцінювання учням пропонується заповнення формуляра із запитаннями; зображення піктограми, що відображає емоцію; усний зворотній зв'язок; спільне обговорення у групі.

У початковій школі Данії оцінки не ставлять. Шкала для середньої школи охоплює параметри від 0 до 13 балів.

- ❖ високий рівень від 10 до 13 балів;
- ❖ середній рівень від 7 до 9 балів;
- ❖ невпевнений рівень до 7 балів;
- ❖ повністю неприйнятна відповідь, робота - 0 балів.

Завдяки існуванню трьох підгруп рівень компетентності учня спочатку визначається відносно підгрупи (відмінно, середньо, непевно), а потім приймається рішення щодо вибору оцінки в середині кожної групи, що надає змогу вчителю більш точно оцінити успішність учня [19, с.486].

У Канаді оцінювання відбувається за навчальний рік 4 рази без зв'язку із закінченням чверті. Такий підхід дозволяє вчителям не прив'язуватись до канікул і у зручному для себе і учнів темпі написати всі контрольні та виставити оцінки. Це позбавляє дітей стресу, а вчителів надмірного психічного навантаження. Канадська форма оцінювання складається з декількох частин. І частина відображає оцінку навчальнопізнавальних навичок дитини за категоріями «відповідальність», «організація», «самостійна робота», «співпраця», «ініціативність», «самоорганізація». Учитель оцінює кожну категорію словами: «відмінно», «добре», «задовільно», «потребує вдосконалення». У ІІ частині оцінюються «Сильні сторони та кроки для вдосконалення». Тут перераховується усе, що в учня

виходить добре, і коротко зазначається, над чим варто попрацювати. ІІІ частина свідоцтва надає характеристику досягнень учня з предметів. Напроти назви кожного предмета учитель позначає рівень та записує рекомендації учню, щоб досягти кращих результатів. У початковій канадській школі батьки мають можливість призначити зустріч з вчителем, аби обговорити результати навчання власної дитини, задати запитання. Для цього є окремий день, який називається PD day [16]. Аби не нашкодити самооцінці дитини, свідоцтво її успішності конфіденційним листом надсилається двічі на рік батькам, а самі оцінки ніколи не розголошуються [11].

Успішність учнів у Німеччині оцінюється постійно за допомогою письмових тестів, усних опитувань і практичних робіт. Результати викладаються у відповідних звітах протягом та наприкінці кожного року навчання. Оцінки виставляються, починаючи з кінця ІІ року навчання, а особливістю шкали оцінок є відлік у зворотному напрямку — від 6 до 1 [19, с.485]. У Німеччині учні початкової школи отримують «Свідоцтво успішності» – табель. Такий звіт про досягнення дитини вчителі заповнюють після першого семестру і наприкінці навчального року. Свідоцтва в 1-2 і 3-4 класах відрізняються. Так, у 1-2 класах свідоцтво має описові оцінки, а у 3-4 класах описовими є лише «навчальна, робоча і соціальна поведінка», адля основних предметів використовуються бальні оцінки. Свідоцтво розпочинається з розділу «Рівень навчання, старанності та соціальної поведінки». У ньому вчителі, які працюють у класі, оцінюють, наскільки учень активний, самостійний на уроці, чи успішно розв’язує завдання і проблеми. Також вони зазначають рівень конфліктності дитини та її здатність до співпраці. Оцінювання словесне: «значні успіхи», «значний поступ вперед», «покращення з допомогою вчителя» і «потребує допомоги». Класний керівник узагальнює оцінку всіх учителів і виводить середню щодо окремих компетентностей. Один екземпляр свідоцтва

надається батькам, інший з їхнім підписом зберігається в особовій справі дитини у школі [16].

У сучасній початковій школі Норвегії (1-6 класи) обов'язкове формальне оцінювання учнів відсутнє. Вчителі та батьки збираються разом 2-3 рази на рік для неформального обговорення учнівського прогресу та якості знань. Оцінки відповідають п'ятибальній шкалі:

- C (відмінно),
- M (дуже добре),
- G (добре),
- NG (задовільно),
- LG (погано).

У той час як система оцінок для старшої середньої школи – семибальна. Окрім найнижчої оцінки для здачі будь-якого предмета існує відмітка для незадовільного рівня (але учень ще має шанс виправити результату подальшій роботі) та відмітка, коли досягнення вищого рівня успішності неможливе [19, с.486].

Основна мета оцінювання в Об'єднаному Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії – перевірка рівня опанування учнями зун, закладених Національним Курікьюлумом. У країні існує система національного оцінювання досягнень учнів у віці 7, 11, 14 та 16 років у формі національного зовнішнього оцінювання, яка доповнює поточне оцінювання успішності, що проводиться вчителями, та внутрішні тести й екзамени, що проводяться на рівні школи [19, с.483].

Основні функції оцінювання в Англії:

- формувальна – визначити етап опанування учнем знань та спланувати наступні дії;
- підсумкова – надати інформацію про досягнення учнів протягом навчання;
- аналітична – надати інформацію щодо класів і шкіл задля оцінювання Національного Курікьюлума і діяльності вчителів;

- інформаційна – надати інформацію батька про успіхи їхніх дітей і роботу школи [44, с. 5].

Аналогічний підхід щодо оцінних функцій притаманний і Північній Ірландії [42, с. 94]. В Уельсі поряд з формувальною функцією оцінювання великого значення надається діагностичній. Модель оцінювання навчальних досягнень учнів у Шотландії модернізується задля надання пріоритетної позиції формувальній функції [5].

У Польщі з початку 2000-их років послуговуються описовою оцінкою досягнень учнів в початковій школі (додаток Г). Польські учні початкової школи не отримують оцінок, як у старших класах, а їх знання символічно оцінюються буквами, що відповідають певній шкалі оцінювання. Наприклад:

W - відмінно,

D - добре,

P - погано,

Z - задовільно,

S – слабко [12].

Вчителі мають чіткі рекомендації, як сконструювати описову оцінку. У 1 класі оцінювання відбувається після І півріччя і в кінці року. Для цього вчитель використовує 3 рівні: високий, задовільний і низький. Для кожного предмету визначені характеристики для всіх трьох рівнів. Аби сконструювати описову оцінку, вчитель, який викладає той чи інший предмет, обирає потрібний рівень і складає оцінку із пропонованих характеристик. Також у Польщі є критерії, як визначити рівень учня за умовним трирівневим поділом [16].

У США наприкінці кожного семестру персонально батьки отримують звіт про успішність своєї дитини. Звіт про досягнення в 1-2 класах описує академічний прогрес учня і робочі навички. Для оцінки використовують такі рівні: просунутий, вправний, базовий і нижче базового. Життєві навички оцінюють за допомогою понять: «самостійно», «із незначним

заохоченням», «з постійним спонуканням», «рідко». Також учителі оцінюють окремі результати навчання з кожного предмету за рівнями: початковий, достатній і впевнений. У якості зворотного зв'язку батьки повертають до школи нижній корінь аркуша зі своїм підписом і зазначають у ньому, чипотрібна їм консультація з вчителем. Окрім того, батьки отримують лист ізрекомендаціями. Лист носить індивідуальний характер. У ньому – основне, на що треба звернути увагу, рекомендації. На початку року батьки отримують інформацію про стандарти навчання та показники цього року, за якими їхня дитина буде оцінена у звіті [16].

У США широко практикують різні форми самооцінювання: ведення журналу пізнання, картки із запитаннями щодо результатів навчального тижня, малювання здобутків, форма для самооцінювання тощо [8].

У Фінляндії у 1-3 класах початкової школи оцінки в будь-яких варіантах відсутні, потім застосовують лише словесну оцінку: посередньо, задовільно, добре, відмінно. Оцінки у фінських школах здебільшого застосовують для мотивації дитини в досягненні певних цілей.

Оцінювання учнів у Фінляндії можна розділити на три види:

І вид оцінювання здійснюється у класі. Воно передбачає діагностичне, формувальне й підсумкове оцінювання учнів як складову викладання й навчання.

ІІ вид оцінювання – усебічний аналіз учнівського прогресу для кожного семестру із відображенням результатів утабелі. Табелі успішності різних шкіл неможливо порівнювати, оскільки в кожної школи – свої критерії оцінювання, які визначаються кожною школою самостійно на основі загальнодержавних принципів оцінювання учнів.

ІІІ вид оцінювання – зовнішнє оцінювання успішності учнів - стосується лише учнів середньої тастаршої школи. Наприкінці року школярі отримують формулярисамооцінювання (додаток Е), які заповнюють самостійно [9].

У загальноосвітній школі Франції широко застосовується діагностичне оцінювання на початку навчального року та активно запроваджується ознайомлення громадськості з результатами успішності [19, с.485]. У підготовчій («материнської») школі оцінки не ставлять. У початковій школі частіше використовують систему оцінювання за десятибальною шкалою.

Деякі вчителі початкової школи відразу уводять 20-ти бальну шкалу. Інші віддають перевагу американській буквеній системі від A до E (або F), іноді з плюсом чи мінусом [37].

Отже, оціночні шкали та способи оцінювання навчальних досягнень учнів досить різноманітні, не залежать від якогось одного критерію, а найоптимальніший єдиний для всіх країн варіант - відсутній. Найбільш поширене у західних країнах внутрішнє оцінювання успішності. Зовнішнє оцінювання, на регіональному або національному рівнях, використовується значно рідше. Зменшується вага підсумкового оцінювання. Одночасно ваги набуває формувальний вид оцінювання, який надає змогу виявити рівень досягнень учнів та вчасно вжити необхідних заходів для поліпшення кінцевих результатів. Формувальне оцінювання значно підвищує навчальні досягнення учнів [43, с. 2].

Ще однією перевагою формувального оцінювання є аспект справедливості, а також формування в учнів уміння вчитися, оцінювати себе та ровесників [45, с. 143].

Перехід з класу в клас у більшості країнах базується переважно на результатах постійного оцінювання ЗУН учнів у класі. Періодичне оцінювання відіграє лише допоміжну роль. Ні прийняте нормативне оцінювання, ні критеріальне оцінювання не завжди відображають компетентність індивіда. Тому сьогодення актуалізує розроблення й запровадження оцінних технологій для вимірювання набуття учнями основних надпредметних компетентностей. Втім, з огляду на надзвичайну

складність цієї проблеми, дане питання залишається все ще недостатньо розробленим напрямом у зарубіжній освіті.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів у сучасному світі є ключовим інструментом забезпечення якості освіти. Аналіз закордонного досвіду свідчить про значну розмаїтість підходів до оцінювання в різних країнах. Ця розмаїтість є наслідком історичних, культурних, економічних і політичних факторів. Для України, яка реформує свою освітню систему, вивчення й адаптація найкращих практик є актуальним завданням.

Система оцінювання в Австралії передбачає залучення незалежних експертів для перевірки знань учнів. Важливо зазначити, що цей підхід сприяє забезпеченню об'єктивності та прозорості. Наприклад, звіти для батьків з описовими оцінками формуються з урахуванням індивідуальних досягнень учнів, а також включають рекомендації для подальшого розвитку дитини. Особливу увагу приділяють самооцінюванню та рефлексії учнів, що є важливим елементом формувального оцінювання.

В Австрії п’ятибальна система оцінювання забезпечує стандартизацію підходів, а регулярні письмові та усні іспити сприяють підтриманню високого рівня дисципліни та знань. Важливим аспектом є залучення до процесу оцінювання зовнішніх експертів, що гарантує об'єктивність.

Система освіти в Бельгії полягає у свободі вибору методик оцінювання. Це дозволяє школам адаптувати процес під місцеві особливості. Додатково, взаємооцінювання сприяє розвитку навичок співпраці серед учнів.

Унікальність системи освіти в Данії плягає в тому, що у початкових класах оцінки не виставляються, а оцінювання у середній школі має деталізовану шкалу, спрямований на формування довіри між вчителем, учнями й батьками. Відсутність формального оцінювання у початковій школі сприяє створенню комфортного середовища для навчання.

Порівняльний аналіз

Країна	Основні характеристики оцінювання	Сильні сторони	Слабкі сторони
Австралія	Залучення незалежних експертів, самооцінювання	Об'єктивність, формування навичок рефлексії	Висока вартість впровадження
Австрія	П’ятибальна шкала, екзамени	Систематичність, стандартизація	Складність для учнів із низькою успішністю
Данія	Відсутність оцінок у початковій школі	Комфортне середовище для навчання	Складно виміряти реальний прогрес

Використання закордонного досвіду оцінювання може бути надзвичайно корисним для України. Зокрема, підходи, засновані на формувальному оцінюванні, сприяють розвитку у школярів навичок критичного мислення та рефлексії. Однак слід враховувати певні обмеження:

1. **Різниця в культурному контексті.** Наприклад, в українських школах традиційно переважає акцент на підсумкових оцінках, тоді як у багатьох західних країнах наголошується на процесі навчання.
2. **Необхідність підготовки вчителів.** Впровадження нових підходів вимагає значних інвестицій у підготовку педагогів.
3. **Проблеми фінансування.** Багато інноваційних методик є ресурсомісткими.

Формувальне оцінювання може значно підвищити якість освіти, допомагаючи вчителям краще розуміти потреби учнів. Наприклад, використання рефлексивних журналів, популярних в Австралії, може бути

адаптоване для українських шкіл. Подібні практики сприяли б розвитку у дітей навичок самостійного аналізу власних досягнень.

Закордонний досвід оцінювання навчальних досягнень учнів є різноманітним і може стати джерелом натхнення для України. Для успішної інтеграції іноземних методик необхідно враховувати специфіку національної системи освіти та адаптувати найкращі практики до українського контексту. Особливу увагу слід приділяти формувальному оцінюванню, яке довело свою ефективність у багатьох країнах.

1.3. Стан використання технологічного підходу в оцінюванні навчальних досягнень сучасних молодших школярів

Технологічний підхід у контексті освіти та оцінювання передбачає використання сучасних технологій, цифрових інструментів і платформ для збору, аналізу та обробки даних про навчальні досягнення учнів. Це дозволяє не тільки більш ефективно здійснювати оцінювання, але й створювати умови для більш індивідуалізованого підходу до кожного учня, що забезпечує кращу підтримку їхнього навчального процесу.

1.Завдяки інтеграції технологій у процес оцінювання, вчителі та адміністрація навчальних закладів мають можливість здійснювати:

- Моніторинг і аналіз успішності учнів в реальному часі.
- Індивідуалізовану оцінку навчальних досягнень з урахуванням потреб і можливостей учнів.
- Миттєвий зворотний зв’язок, що є важливим для корекції процесу навчання та підтримки учнів.
- Автоматизацію оцінювання, зокрема у тестуванні, що зменшує навантаження на викладачів і дозволяє заощадити час.

2.Складові технологічного підходу в оцінюванні

а) Використання електронних платформ для оцінювання

Електронні платформи для оцінювання надають широкі можливості для ефективного збору та аналізу даних. Ці платформи можуть включати:

- Системи управління навчанням (Learning Management Systems, LMS), як-от Moodle, Google Classroom, Canvas, які дозволяють вчителям створювати тести, оцінювати роботи учнів і давати зворотний зв’язок у реальному часі.
- Системи оцінювання, засновані на штучному інтелекті, які можуть автоматично оцінювати тестові завдання, надаючи детальну статистику щодо результатів учнів, дозволяючи швидше і точніше визначити рівень їхніх знань.

Перевагою електронних платформ є можливість автоматичного генерування звітів, які можуть бути використані для більш глибокого аналізу успішності учнів і прийняття управлінських рішень.

b) Мобільні додатки для зворотного зв’язку

Мобільні додатки, як-от Google Forms, Kahoot!, Quizlet або Edmodo, забезпечують миттєвий зворотний зв’язок для учнів. Вчителі можуть використовувати їх для проведення тестів, опитувань, а також для збору відгуків про якість навчального процесу. Зворотний зв’язок у реальному часі дозволяє:

- Учням швидко отримувати інформацію про свої помилки.
- Вчителям коригувати методи викладання відповідно до результатів тестів та опитувань.

c) Портфоліо учнів

Цифрові портфоліо (наприклад, в системах Google Drive, OneNote або спеціалізованих платформах типу Seesaw) дозволяють учням зберігати свої роботи, відслідковувати прогрес, рефлексувати над власними досягненнями та труднощами. Портфоліо може містити:

- Тестові роботи та проекти.
- Відео та аудіо записи.
- Реалізовані ідеї та досягнення в навчанні.

Це дозволяє вчителям здійснювати формативне оцінювання, а учням — отримувати додаткові можливості для саморефлексії та корекції власних дій у процесі навчання.

3. Переваги технологічного підходу в оцінюванні:

- Індивідуалізація навчання: Технології дозволяють краще адаптувати процес навчання під індивідуальні потреби учнів. Наприклад, автоматизовані платформи можуть запропонувати додаткові завдання для учнів, що мають високі результати, або допомогти учням, які мають труднощі, з додатковими поясненнями.
- Економія часу та ресурсів: Використання автоматизованих систем дозволяє значно знизити час, який вчителі витрачають на перевірку завдань та тестів. Це також дає змогу зосередити більше часу на навчальних активностях, що включають взаємодію з учнями.
- Підвищення доступності та прозорості: Цифрові системи дозволяють учням та їхнім батькам отримувати доступ до результатів оцінювання в будь-який час, що робить процес оцінювання більш прозорим та доступним.
- Формативне оцінювання: Технології сприяють більш детальному й регулярному оцінюванню, що дозволяє вчителям своєчасно коригувати навчальний процес, враховуючи індивідуальні потреби учнів.

5. Висновки

Технологічний підхід до оцінювання є потужним інструментом, який не тільки робить процес оцінювання більш ефективним і точним, але й допомагає адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби учнів. Використання електронних платформ, мобільних додатків і цифрових портфоліо сприяє розвитку активного, гнучкого та прозорого освітнього середовища, яке відповідає вимогам сучасного світу.

Приклади використання електронних платформ, мобільних додатків і цифрових портфоліо, які сприяють розвитку активного, гнучкого та прозорого освітнього середовища:

1. Електронні платформи для управління навчанням (LMS)

- Google Classroom
    - Функціональність: Це одна з найбільш популярних платформ для управління навчальним процесом, яка дозволяє вчителям створювати завдання, обмінюватися матеріалами, проводити опитування та тести. Учні можуть отримувати зворотний зв’язок, задавати питання і вчасно виконувати завдання.
    - Активність і прозорість: Google Classroom дозволяє вчителям бачити, хто з учнів виконав завдання, а також відслідковувати процес виконання. Учні отримують сповіщення про нові завдання та оцінки, що забезпечує прозорість у оцінюванні.
    - Гнучкість: Платформа доступна на різних пристроях, що дозволяє вчителям і учням працювати з будь-якого місця та в будь-який час.
- Moodle
    - Функціональність: Moodle пропонує різноманітні інструменти для створення навчальних курсів, проведення тестувань, завдань, форумів для обговорень тощо. Вчителі можуть налаштувати курс за різними форматами, що підходять для різних стилів навчання.
    - Гнучкість: Можливість доступу до курсу та матеріалів у будь-який час та місце дає учням більше контролю над своїм навчанням.

2. Мобільні додатки для оцінювання та зворотного зв’язку

- Kahoot!
    - Функціональність: Kahoot! дозволяє створювати інтерактивні вікторини та опитування, які учні можуть проходити на

мобільних пристроях у реальному часі. Платформа використовує елементи гейміфікації, що сприяє залученню учнів до навчального процесу.

- Активність: Студенти беруть участь у викликах та мають можливість отримати миттєвий зворотний зв’язок після кожного питання. Це сприяє розвитку мотивації та активної участі в навчанні.
- Прозорість: Вчитель може побачити результат кожного учня та швидко проаналізувати його слабкі місця.

- Quizlet
  - Функціональність: Quizlet дозволяє створювати флеш-карти для вивчення термінів та понять, а також тестувати знання через інтерактивні тести та ігри. Студенти можуть працювати в будь-якому темпі та використовувати мобільні додатки для навчання.
  - Активність і гнучкість: Quizlet надає учням можливість працювати самостійно, практикуючи матеріал до досягнення бажаного результату, а також дозволяє вчителям створювати персоналізовані тести.
  - Зворотний зв’язок: Миттєвий зворотний зв’язок дозволяє учням коригувати свої помилки на етапі навчання, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

3. Цифрові портфоліо учнів

- Seesaw
  - Функціональність: Seesaw дозволяє учням зберігати свої роботи, створювати портфоліо, ділитися ними з учителями та батьками. Вчителі можуть коментувати роботи учнів, що дає можливість надавати зворотний зв’язок.
  - Активність і гнучкість: Учні можуть додавати до своїх портфоліо різноманітні типи матеріалів: фото, відео, записи тощо, що дозволяє активно взаємодіяти з навчальним

контентом. Платформа доступна з мобільних пристроїв, що забезпечує зручний доступ до портфоліо в будь-який час.

- Прозорість: Батьки можуть відслідковувати прогрес своїх дітей у реальному часі, що підвищує прозорість освітнього процесу.

- Google Drive/Google Sites
  - Функціональність: Учні можуть створювати особисті цифрові портфоліо за допомогою Google Sites, додаючи до них документи, презентації, відео та інші матеріали. Google Drive дозволяє зберігати всі роботи в одному місці, що дає змогу вчителям та учням працювати з ними спільно.
  - Гнучкість: Цифрові портфоліо на Google Drive можна редагувати та додавати нові матеріали в будь-який час, що дозволяє учням працювати над проектами в зручному для них темпі.
  - Активність і прозорість: Платформи дозволяють вчителям відстежувати, як учні працюють над проектами та їхнім прогресом, що забезпечує регулярний зворотний зв’язок і підтримку в навчанні.

Використання електронних платформ, мобільних додатків та цифрових портфоліо сприяє розвитку активного, гнучкого та прозорого освітнього середовища:

- Активне навчання стимулюється через інтерактивні інструменти, які залучають учнів до процесу.
- Гнучкість забезпечується можливістю працювати з матеріалами в будь-який час і з будь-якого пристрою, що дозволяє підлаштувати навчальний процес під індивідуальні потреби.
- Прозорість забезпечується через постійний доступ до результатів, зворотного зв’язку та можливість відслідковувати навчальний прогрес в реальному часі.

Порівняння традиційного та сучасного підходів до оцінювання

Оцінювання в освітньому процесі є важливим аспектом, який допомагає визначити рівень засвоєння знань учнями. З розвитком технологій, підходи до оцінювання зазнали значних змін, зокрема від традиційних методів до сучасних інтерактивних і цифрових моделей. Ось основні відмінності між традиційним і сучасним підходами до оцінювання.

1. Методи оцінювання

Традиційний підхід:

- Основні інструменти: Використовуються письмові тести, екзамени, контрольні роботи, усні відповіді. Оцінювання часто ґрунтується на стандартизованих тестах і відповідає формальному характеру.
- Тип оцінок: Оцінки за шкалою (наприклад, 5-бальна система), що вказують на кінцевий результат без детального аналізу процесу.
- Оцінка за результат: Оцінювання в основному відбувається на основі кінцевого результату роботи учня, без врахування етапів навчання чи індивідуального прогресу.

Сучасний підхід:

- Основні інструменти: Використовуються інтерактивні методи оцінювання, такі як електронні тести, опитування, проектні роботи, інтерактивні платформи, цифрові портфоліо.
- Тип оцінок: Оцінка не обмежується лише числовим результатом, а може включати коментарі, зворотний зв’язок, самооцінку та взаємооцінку.
- Оцінка процесу: Більше уваги приділяється процесу навчання, включаючи етапи виконання завдань, активність учнів, їх участь у групових проектах або дискусіях.

2. Цілі оцінювання

Традиційний підхід:

- Основна мета: Оцінити кінцеві знання учня щодо конкретного предмету або теми, визначити, чи досяг він певного рівня компетентності.

- Підхід до учня: Учень часто сприймається як об'єкт оцінювання, який не завжди має можливість впливати на процес.

Сучасний підхід:

- Основна мета: Оцінка не тільки знань, а й умінь і навичок учня, його здатності до самостійного мислення, творчості, командної роботи. Орієнтовано на розвиток компетенцій.
- Підхід до учня: Учень є активним учасником оцінювання, має можливість коригувати свою роботу на основі отриманого зворотного зв’язку, впливати на свій навчальний процес через самостійні оцінки та рефлексію.

3. Тип зворотного зв’язку

Традиційний підхід:

- Зворотний зв’язок: Зазвичай одноразовий, обмежується тільки підсумковою оцінкою після виконання тесту або екзамену. Часто не включає детальний аналіз помилок і шляхів покращення.
- Часовий аспект: Зворотний зв’язок може бути наданий через тривалий час після здачі роботи, що зменшує його ефективність.

Сучасний підхід:

- Зворотний зв’язок: Більше зосереджено на постійному, конструктивному зворотному зв’язку, який дається на всіх етапах роботи. Учні можуть отримувати поради для покращення їхніх результатів через онлайн-платформи, коментарі на виконаних завданнях або через взаємооцінку.
- Часовий аспект: Зворотний зв’язок надається миттєво, що дозволяє учням коригувати свої дії та поліпшувати результати без значних затримок.

4. Інструменти оцінювання

Традиційний підхід:

- Інструменти: Паперові тести, екзамени, контрольні роботи, заліки.

- Фокус: Тестування зосереджено на запам'ятовуванні фактів і механічному відтворенні інформації.

Сучасний підхід:

- Інструменти: Цифрові платформи, мобільні додатки, онлайн-опитування, відеоконференції, інтерактивні завдання, використання навчальних ігор.
- Фокус: Оцінка базується на різноманітних аспектах навчання: креативність, аналітичні здібності, здатність до розв’язання проблем і застосування знань на практиці.

5. Акцент на індивідуальні особливості учнів

Традиційний підхід:

- Оцінка: Один стандарт для всіх учнів, що може не враховувати індивідуальні потреби і стилі навчання.
- Різниця у здобутках: Існує ризик, що учні з різними здібностями не отримають справедливу оцінку, оскільки стандартизовані тести не завжди відображають їхній реальний потенціал.

Сучасний підхід:

- Оцінка: Індивідуалізація навчання та оцінювання через застосування адаптивних технологій. Наприклад, оцінювання через цифрові портфоліо дозволяє врахувати індивідуальний прогрес учня.
- Різниця у здобутках: У сучасному підході акцент робиться на зростанні кожного учня, а не тільки на досягнутому результаті, що дозволяє враховувати різні рівні здібностей та інтересів.

6. Роль технологій

Традиційний підхід:

- Технології: Мінімальне використання технологій або їхнє обмежене застосування для підготовки тестів чи матеріалів.
- Оцінка: Оцінювання відбувається в основному офлайн, і учні не мають можливості автоматичного отримання результатів або зворотного зв’язку.

Сучасний підхід:

- Технології: Використовуються електронні платформи для оцінювання, мобільні додатки для взаємодії з учнями, онлайн-опитування, автоматизовані системи для перевірки завдань.
- Оцінка: Оцінка може бути автоматизованою, миттєвою та зберігатися в онлайн-системах, що полегшує відстеження прогресу і надає доступ до даних учнів в реальному часі.

Отже традиційний підхід до оцінювання акцентує увагу на підсумковому результаті та стандартизованих інструментах, тоді як сучасний підхід спрямований на розвиток компетенцій, індивідуальний прогрес учнів і інтерактивність. Сучасні технології дозволяють зробити процес оцінювання більш гнучким, доступним і прозорим, що підвищує мотивацію учнів і дає більше можливостей для розвитку їхніх навичок.

Важливим елементом підвищення ефективності навчального процесу є: забезпечення у навчальному закладі комфортних умов для навчальної діяльності вчителя, використання ним різноманітних усталених і сучасних методів навчання сприяє ефективній організації пізнавальної діяльності учнів на уроках і реалізації ключових компонентів, закладених у Концепції реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленій Кабінетом Міністрів України [32], а саме: створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків. Це зумовило необхідність проведення дослідження.

З метою вивчення стану використання сучасними учителями початкової школи нових технологій оцінювання нами було проведене дослідження, котре здійснювалося на базі Грем`яцької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області. В експерименті взяли участь 14 вчителів початкової школи. З них: 4 вчителя віком до 30 років, 6 вчителів від 31 до 40 років, 4 вчителя віком

від 41 до 50 років З них: 4 вчителі-спеціалісти, 6 вчителів ІІ кваліфікаційної категорії, 4 вчителів І кваліфікаційної категорії.

Дослідження передбачало спостереження за роботою вчителів під час педагогічних практик, та створення на основі результатів спостереження опитувальника. Під час збору емпіричного матеріалу ми намагалися враховувати педагогічний досвід учителів та рівень їхньої педагогічної майстерності.

Проведене емпіричне дослідження дозволило зібрати й накопичити фактологічний матеріал, здійснити його первинну обробку і початкове узагальнення. Для досягнення поставленої мети було використано метод аналізу інформації, зібраної під час анкетування вчителів ЗЗСО. Запитання анкети передбачали обстеження знань учителями специфіки формувального оцінювання. Спостереження за роботою вчителів під час педагогічних практик дало можливість порівняти декларовані знання із рівнем застосування їх на практиці, визначити основні помилки, яких припускаються вчителі під час оцінювання учнів та визначити основні акценти, на які потрібно спрямувати розробку методичних рекомендацій, правил та алгоритмів для учителів щодо запровадження у практику механізмів формувального оцінювання.

Критерії та рівні використання сучасними учителями технологічного підходу в оцінювання навчальних досягнень сучасних молодших школярів представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та рівні використання технологічного підходу в оцінювання навчальних досягнень сучасних молодших школярів

Критерії	Показники	Рівень		
		ВИСОКИЙ	СЕРЕДНІЙ	НИЗЬКИЙ
Знання	Знання мети	Знає про	Частково	Орієнтується на

специфіки формувального оцінювання	та пріоритетів сучасного оцінювання	зміни внесені до нового Державного стандарту, нові орієнтири освіти	ознайомлений з компетентнісним підходом до навчання	формування знань, умінь та навичок
	Знання особливостей фіксації результатів навчання	Використовує робочі нотатники та таблиці для внесення проміжних результатів роботи з учнями, у журнал виставляє лише підсумкові відмітки	Іноді практикує оцінювання в робочій таблиці, може виставляти оцінки в журнал олівцем для перездачі.	Регулярно виставляє оцінки в щоденник, дублює їх в журнал ручкою
	Знання критеріїв оцінювання	Співвідносить описову оцінку і бальну відмітку, має власну	Володіє загальноприйнятою 12-бальною шкалою оцінювання, орієнтується на	Відштовхується від 4-бальної системи оцінювання, поділяє учнів на «відмінників» і

		шкалу відповідності відміток рівням успішності учнів	рівні досягнень	«двійочників» тощо
Реалізація формувального потенціалу оцінювання на практиці	Мотивація учня на успіх	Надає можливість учням заперечити, перездати оцінку та обґрунтовує відмітки	Може дозволити учневі перездати погану відмітку, іноді коментує оцінки	Може покарати відміткою
	Навчання заради набуття компетентцій	Виставляє відмітки за окремі компетенції та навички, відслідковує їх динаміку	Оцінює окремі компетенції підсумковими відміткаими	Практикує виведення середнього арифметичного при підрахунку підсумкової відмітки
	Розвиток в учнів умінь самоконтролю і самооцінки	Систематично навчає учнів оцінювати результат своїх дій, контролювати себе,	Час від часу практикує самооцінювання та взаємооцінбвання з учнями, не повідомляючи їм критерії	Сам виставляє відмітки, не коментує свої рішення, не практикує само – та взаємооцінювання

		знаходити і виправляти власні помилки	оцінювання	

Учителям було запропоновано відзначити, наскільки часто вони використовують запропоновані нами прийоми оцінювання успішності учнів.

На підставі отриманих відповідей було з'ясовано, що найчастіше вчителі оцінюють навчальні досягнення учнів з використанням таких прийомів: усна оцінка з наданням рекомендацій для подальшого навчання (82,6%), усне опитування (82,6%), усний аналіз результатів навчання (69,6%), виконання вправ біля дошки (65,2%), тестування (60,9%), розв'язування задач (60,9%). Отримані результати представлені на рис.1.

Тестування

Письмове опитування з відкритими запитаннями

Письмове комбіноване опитування з різними…

Ессе, твір

Усне опитування

Розв`язування задач

Виконання вправ біля дошки

Взаємна перевірка учнів

Самоперевірка учнів

Аналіз результатів навчання

Надання рекомендацій щодо подальшого навчання

Рис.1. Прийоми оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів у сучасній школі.

Крім з'ясування частоти використання різноманітних прийомів оцінювання, ми дослідили і найбільш уживані прийоми. А потім порівняли їх частоту у вчителів різного рівня кваліфікації.

Серед найчастіше уживаних серед учителів прийомів оцінювання навчальних досягнень учнів були названі усне надання рекомендацій щодо подальшого навчання, усний аналіз результатів навчання, самоперевірка учнів, взаємоперевірка, виконання вправ біля дошки, розв'язування задач, усне опитування, творчі письмові роботи, письмове комбіноване опитування з відкритими та закритими варіантами вибору, тестування.

Результати опитування представлені на діаграмі (рис.2).

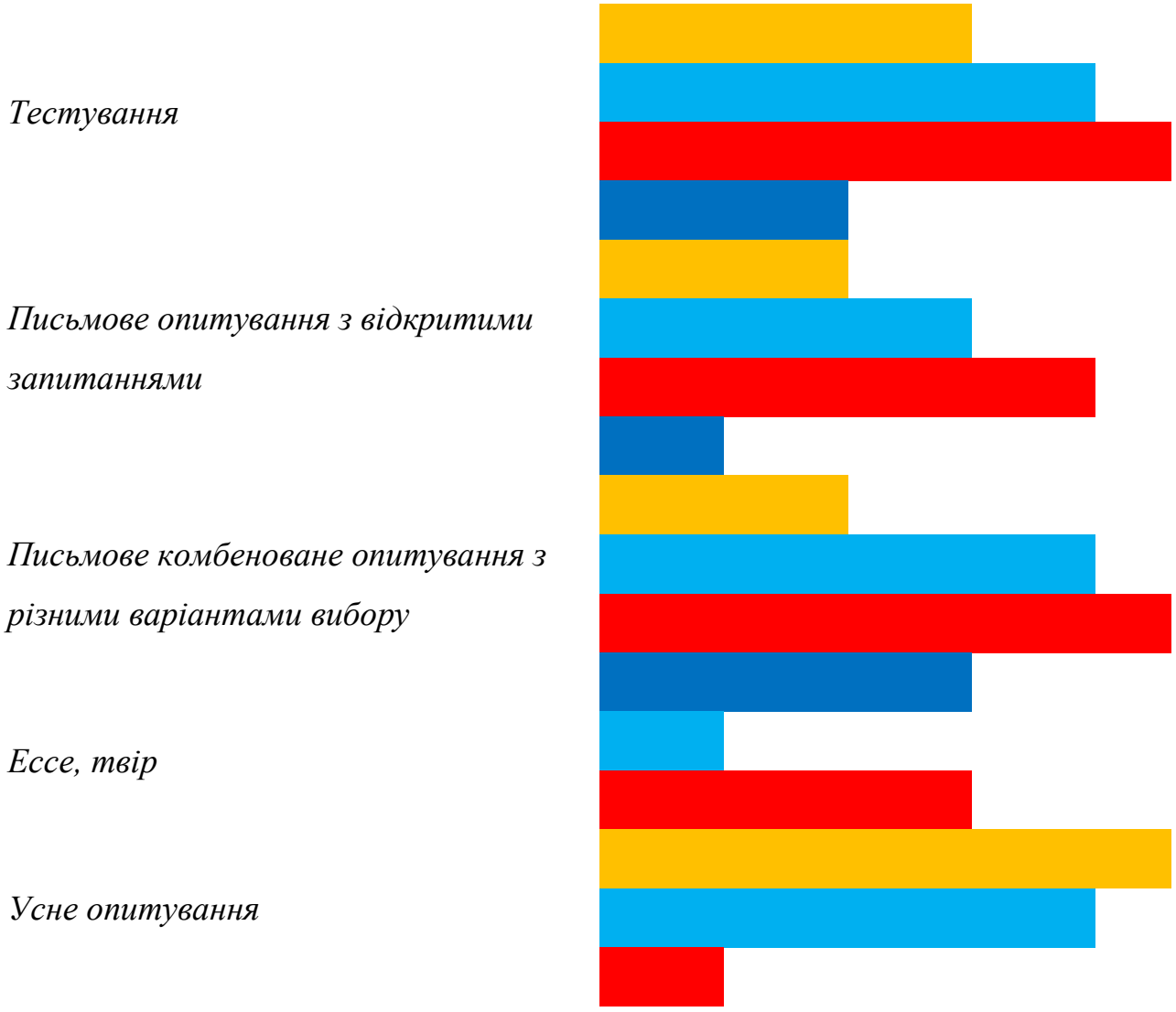

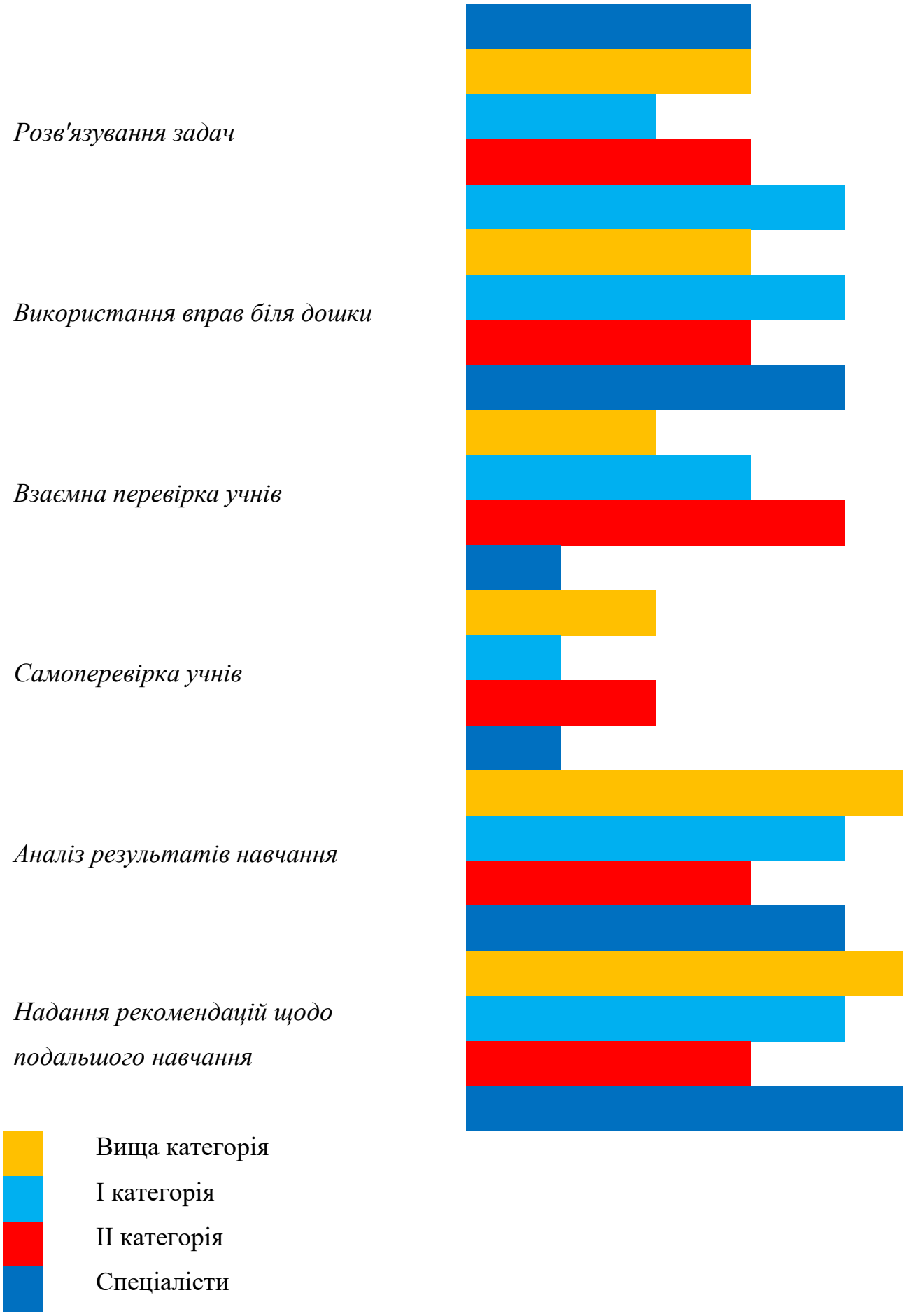
Розв'язування задач
Використання вправ біля дошки
Взаємна перевірка учнів
Самоперевірка учнів
Аналіз результатів навчання
Надання рекомендацій щодо подальшого навчання
Вища категорія
І категорія
ІІ категорія
Спеціалісти

Рис. 2. Найбільш уживані прийоми оцінювання в учителів різного рівня кваліфікації.

Було виявлено, що опитані учителі-спеціалісти під час уроків найчастіше оцінюють навчальні досягнення учнів, здійснюючи: надання рекомендацій для подальшого навчання (100%), аналіз відповідей, виконання вправ біля дошки, розв'язування задач та усне опитування (по 75%).

Понад 83,33% учителів ІІ кваліфікаційної категорії, окрім надання рекомендацій для подальшого навчання, пропонують також тестування і письмове комбіноване опитування з різними типами завдань/запитань.

Спеціалісти І кваліфікаційної категорії віддають перевагу таким прийомам як: надання рекомендацій щодо подальшого навчання учнів (90%), усне опитування (80%) та аналіз результатів навчання (90%).
66,66% учителів вищої кваліфікаційної категорії віддають перевагу: наданню рекомендацій щодо подальшого навчання учнів, усному опитуванню та аналізу результатів навчання.

На жаль, спостереження за роботою опитаних вчителів засвідчило меншу палітру використання методів оцінювання навчальної діяльності учнів. Учителі одноосібно виставляють оцінки учням, не пояснюючи своє рішення. Часто практикувалося виставлення оцінок у щоденник у якості покарання. Звісно, оцінка-покарання не дублювалася у журнал, тому не мала впливу на поточний результат оцінювання учня, але ситуація неуспіху погано впливала на мотивацію учнів, знижувала рівень довіри дітей до вчителя.

Оцінювання навчальних досягнень учнів і домашні завдання – зворотний зв'язок, який дозволяє визначити чи правильні методи й прийоми використовує вчитель у процесі навчання. Це сприяє своєчасному коригуванню напряму процесу навчання.

Діяльнісний компонент, закладений в оновлені стандарти початкової і загальної середньої освіти, передбачає застосування методів оцінювання

навчальних досягнень, які спрямовані на розвиток критичного мислення школярів. Натомість самоперевірка і взаємна перевірка учнів як метод оцінювання наразі недостатньо активно упроваджується вчителями. Вочевидь, постала необхідність розроблення на теренах нашої держави таких методик. Тому необхідне проведення, наприклад на курсах для вчителів, заходів із популяризації вітчизняного й закордонного досвіду з формування в учнів навичок самоперевірки і критичного ставлення до своєї навчальної діяльності.

Також ми з'ясовували стан перевірки домашньої самостійної роботи учнів. Всі опитувані зазначають, що задають учням домашні завдання. Вчителі стверджують, що задають учням домашні завдання, лише у 3 та випускному 4 класі, а у 1-2 класах завдання не задають. Правда, отримані відповіді суперечили тому, що ми спостерігали під час практики. У 1 та 2 класах учителі задавали домашнє завдання, проте не фіксували його у щоденниках учнів, а передавали батькам у месенджерах чи повідомляли після уроків.

Вчителям було задане запитання щодо особливостей використання ними різних форм домашнього завдання. Як часто і які саме форми домашнього завдання вони дають учням. Результати опрацювання отриманих відповідей відображено на діаграмі рис.3.

Рис.3. Найбільш популярні форми домашнього завдання у 4-х класах.

Як видно з діаграми, майже 80% респондентів часто задають учням підготовку презентацій, виступів. Крім того, всі опитувані інколи або постійно пропонують учням виконання: творчих проектів або домашнього експерименту. 70% інколи пропонують скористатися додатковими джерелами інформації і самостійно ознайомитися з матеріалом до наступного уроку. Понад 90% респондентів дають повторити вивчений на попередньому уроці матеріал з використанням додаткових джерел інформації або за підручником.

Як видно з діаграми 4 під час вибору видів домашніх завдань для учнів вчителі віддають перевагу: підготовці презентацій (від 40 до 70%), підготовці виступів, виконанню творчих проектів або проведенню домашнього експерименту (від 40 до 80%). На жаль, спостереження за роботою цих вчителів та бесіди з батьками ставлять під сумнів доцільність таких видів домашніх завдань, оскільки більшість з них виконується батьками або за їхньої безпосередньої участі. Учні часто не готові до такого

рівня самостійної творчої роботи.

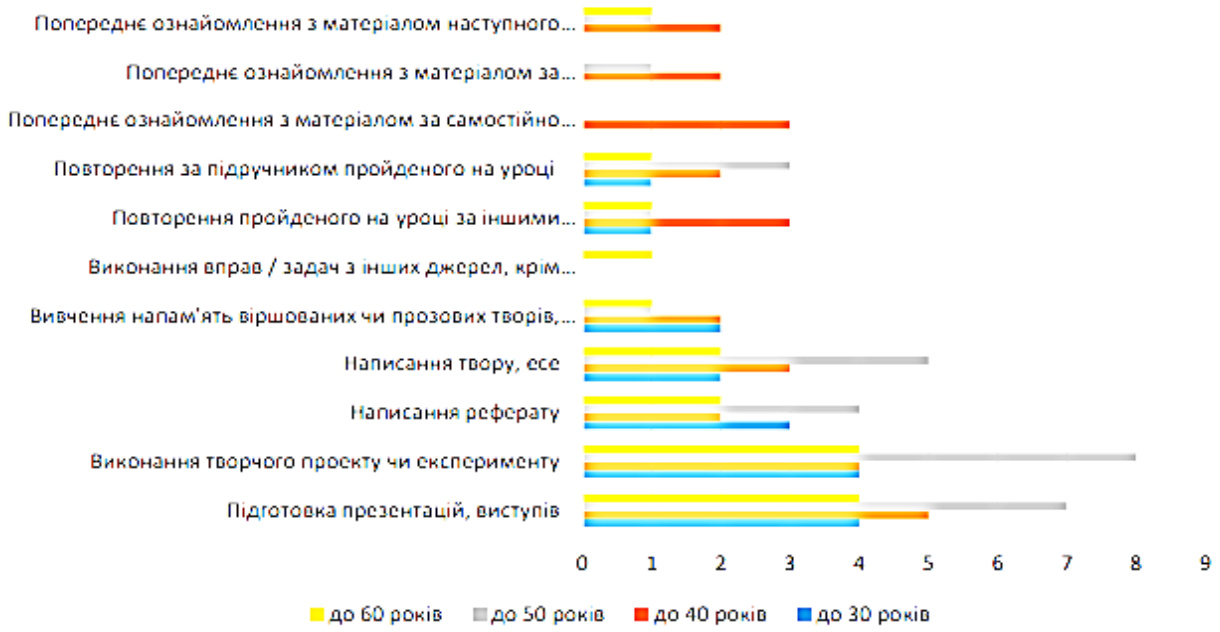

Рис. 4. Основні види домашніх завдань для учнів 4 класу, які пропонують сучасні учителі

Отже, дослідивши як учителі здійснюють перевірку результатів навчальної діяльності учнів, можна зазначити таке: постійно респонденти використовують традиційні методи перевірки, а саме, усне опитування, аналіз результатів перевірки і надання рекомендацій щодо подальшого навчання. Натомість пріоритети вчителів ІІ кваліфікаційної категорії дещо відрізняються, це – тестування і письмове комбіноване опитування з різними типами завдань. Менше чверті вчителів реалізують діяльнісний підхід і пропонують учням ;здійснювати самооцінку і перехресне оцінювання інших учнів. Найчастіше вчителі, які взяли участь у дослідженні задають учням як домашнє завдання підготовку проектів, публічних виступів, доповідей та виконання дослідницьких і творчих проектів. Такі типи домашніх завдань використовують більшість учителів усіх вікових груп.

Проаналізуємо результати наших спостережень за роботою учителів, які брали участь в експерименті. Ми спостерігали за тим, як учителі оцінюють

учнів, які методи використовують, які помилки допускають. Серед найбільш поширених помилок, які заважають формувальному ефекту оцінювання, хочемо відзначити:

- учитель не використовує метод самооцінювання учнів;
- учні не готові до здійснення самооцінювання, учитель не пояснює їм, як це робити;
- учитель не використовує метод словесного оцінювання, а практикуєвиставляння відміток без пояснень;
- учитель оцінює відміткою окрему дію, фразу, а не реально виконане завдання;
- учитель сам авторитарно ставить відмітку за виконане завдання, не обговорюючи її в діалозі з учнем;
- учитель не ставить відмітки за кожне завдання перевірочної роботи, а виставляє середньоарифметичний бал за всю перевірочну роботу;
- учитель забуває попереджати, що завдання оцінюється відміткою.

На жаль, отримані дані емпіричного дослідження не дають нам можливості стверджувати про високий рівень обізнаності сучасних українських вчителів з технологією формувального оцінювання. Вони незнайомі з основними принципами, які відрізняють констатувальне оцінювання від розвивального, вони використовують старі підходи до фіксації результатів оцінювання дітей, не навчають їх самостійно визначати рівень складності виконуваних завдань, рівень власної успішності тощо.

РОЗДІЛ ІІ.
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ЦІНЮВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Загальна характеристика технології формувального оцінювання та механізми її запровадження у І класі

Мета технологічного підходу до оцінювання - забезпечити на етапі контролю реалізацію принципів розвивального особистісно зорієнтованого навчання.

Основні завдання технологічного підходу до оцінювання:

❖ - визначати, як учень опановує уміннями з використання знань (набуває компетентностей), тобто наскільки навчання відповідає сучасним цілям освіти;

❖ - розвивати в учня вміння самостійно оцінювати результат своїх дій, контролювати самого себе, знаходити і виправляти власні помилки;

❖ - мотивувати учня на успіх, позбавити його від страху перед шкільним контролем і оцінюванням, створити комфортну обстановку, зберегти психологічне здоров'я дітей.

Основними складовими технологічного підходу до оцінювання є:

- розвиток в учнів умінь самоконтролю і самооцінки;
- фіксація результатів контролю в таблицях вимог попредметно;
- диференціація оцінки за спеціальною шкалою рівнів успішності.

Технологія оцінювання - це технологія дії вчителя в ситуаціях оцінювання. Вона описується у вигляді алгоритмів та правил дії для кожного виду випадків: «що оцінювати», «хто оцінює», «коли оцінювати», «де фіксувати результати», «за якими критеріями оцінювати».

Основні етапи запровадження технології формувального оцінювання:

На **І етапі** (1-й клас) запровадження нової технології оцінювання учитель і учні звикають розрізняти оцінку будь-яких дій і відмітку за розв’язання навчального завдання. Здійснюється підготовча робота до

самооцінювання. Діти навчаються оцінювати свої дії за алгоритмом, без поділу нарівні успішності. Учитель і учні звикають оцінювати кожну розв'язану задачу окремо, а не урок в цілому. Починаючи з 2-го класу визначається відмітка за кожну навчальну задачу. Учитель починає працювати з таблицею вимог (поки без учнів). Після проведення перевірочної роботи вчитель виставляє оцінки за кожне із завдань в таблицю вимог (в свої робочі матеріали). Відмітки в таблицю вимог виставляються по тій шкалі, яка прийнята в даному класі. Ці дані використовуються для відстеження того, як кожен учень справляється з програмними вимогами (наскільки він успішний).

На **II етапі** (2-й клас) уводиться таблиця вимог у спільне користування. Не тільки вчитель, а й діти навчаються визначати, яке вміння знадобилося в результаті виконання завдання. У таблицю вимог можна вже виставляти не тільки відмітки за завдання перевірочних робіт, але і за завдання, розв'язані в ході поточного контролю (на інших уроках).

На **III етапі** (3-й клас) уводиться право відмови від відмітки і право перездачі. Учні знайомляться із рівнями успішності. Учитель і діти навчаються визначати рівень завдання і рівень успішності за певними ознаками. При цьому учень звикає до відповідальності за свій вибір: він може попросити поставити отриману відмітку або перездати завдання перевірочної роботи. Таким чином діти навчаються визначати той рівень, на якому вони можуть і хочуть займатися на даний момент. Учитель починає застосовувати підсумкові оцінки і визначати відмітки. Учні ще не беруть участі у цьому, але механізм обрахунку балів їм пояснюється.

Етап IV (4-й клас) передбачає надання дітям можливості самостійно виводити свою підсумкову оцінку, вираховувати свою підсумкову оцінку.

Розглянемо більш детально особливості запровадження технології формувального оцінювання у кожному класі поетапно.

Однією з передумов успішної реалізації технології формувального оцінювання є необхідність розрізнення учителем та учнями оцінки та відмітки.

У 1-му класі замість відміток використовується тільки позитивна оцінка, без розділення за рівнями описова фіксація результатів навчання в робочих матеріалах вчителя. Тому оцінюватися може все. А ось за допомогою відмітки (крім 1-го класу) фіксується тільки демонстрація вміння застосовувати знання (розв'язувати завдання).

Оцінка - це словесна характеристика результатів дії («молодець», «оригінально», «а ось тут неточно, тому що ...»). Можна оцінювати будь-яка дія учня (а особливо успішне): вдалу думку, висловлену в діалозі, однозначну відповідь на репродуктивний питання і т.д.

Відмітка - це фіксація результату оцінювання у вигляді знака прийнятої системи (цифровий бал в будь-який шкалою, будь-які кольорові і інші позначки). Ставиться тільки за рішення продуктивної навчальної завдання, в ході якої учень осмислював мета і умови завдання, здійснював дії з пошуку рішення (хоча б одне вміння по використанню знань), отримував і представляв результат.

Можна в кінці уроку запропонувати всьому класу визначити, які гіпотези виявилися найбільш точними, цікавими, допомогли знайти рішення загальної проблеми. Автори цих гіпотез колективним рішенням можуть бути заохочені: їм зараховується розв'язання задачі на програмному рівні за базовим вмінням, основної проблеми уроку.

Одним з основних механізмів технології формувального оцінювання виступає **самооцінювання**. Самооцінювання необхідне для того, щоб учень зміг відчути прозорість оцінювання та особисту відповідальність за результати навчання. Таким чином, згідно технології формувального оцінювання оцінку визначають вчитель і учень спільно. Якщо оцінювання проводиться зразу, після того як учень пред'явив свій розв'язок (наприклад, усна відповідь на уроці), то вчитель і учень визначають оцінку чи відмітку в

діалозі. Якщо оцінювання проводиться після здачі письмового завдання вчителю, то учень має право в діалозі з учителем аргументовано заперечити виставлену відмітку.

Для реалізації цього правила учень повинен засвоїти порядок дій із самооцінювання – алгоритм самооцінювання (додаток З).

Алгоритм запровадження самооцінки у процес оцінювання навчальних досягнень учнів

1. Спільне вироблення порядку оцінювання

1) Учитель пропонує учням навчитися самим оцінювати свою роботу.

Для цього задає такі питання: «З чого почнемо оцінювати свою роботу? ..»,

«Що зробимо після цього?» тощо.

2) За підсумками у вигляді опорних сигналів (малюнків, ключових слів) оформляється вказаний вище алгоритм самооцінки з чотирьох пунктів.

2. Дії при підготовці до уроків, на яких буде розвиватися вміння самооцінки

1) Плануючи такі уроки, вчитель відбирає для них мінімум навчального матеріалу, оскільки певний час піде на розвиток в учнів уміння самооцінки.

2) При плануванні уроку вчитель вибирає, на якому етапі, при виконанні якого завдання буде промовляти з учнем алгоритм самооцінки.

3. Дії з розвитку в учнів уміння самооцінки

1) Спочатку вчитель просить оцінювати результати своєї роботи найбільш підготовлених учнів (на одному уроці 2-3 учня).

2) Перший час учитель допомагає учневі: сам задає йому питання за алгоритмом самооцінки (вказуючи на опорні сигнали). Учень дає відповіді, вчитель поправляє його, пояснює, якщо спостерігається завищення або заниження оцінки. Всі інші учні в цей момент спостерігають, як відбувається самооцінка. Необхідно активізувати увагу учня питаннями: «Який крок за оцінкою твоєї роботи ми вже зробили?» тощо.

3) На наступних уроках самооцінку за алгоритмом пропонується дати по черзі всім учням класу.

4) Поступово замість промовляння питань вчитель пропонує учням самим, дивлячись на опорні сигнали, задавати собі ці питання і відповідати на них. Крім діалогу самооцінка може проводитися при колективної перевірці письмових завдань. На дошці з'являється зразок правильної відповіді, і кожен учень у своєму зошиті оцінює своє виконання.

5) Коли учні починають оцінювати себе, що не дивлячись на опорні сигнали, учитель може прибрати їх і діставати, тільки якщо у когось виникають труднощі. Базове уміння самооцінки можна вважати сформованим.

4. Дії при сформованому умінні самооцінки

1) Плануючи урок, учитель перестає скорочувати навчальний матеріал.

2) Алгоритм самооцінки згортається: після пропозиції вчителя оцінити свою відповідь слід коротка фраза учня: «Мета досягнута, помилок не було», або «Рішення я отримав, але за допомогою класу», або «Повністю без помилок розв’язав задачу необхідного рівня, що відповідає відмітці «добре». Якщо думка учня і вчителя збігаються, можна вести урок далі.

Якщо думка вчителя відрізняється від думки учня, який завищив або занизив свою оцінку, необхідно пройти за алгоритмом і узгодити позиції.

3) Після перевірки письмових робіт, учень отримує право аргументовано заперечити оцінку і відмітку вчителя. Після фрази учня: «Я не згоден з виставленою оцінкою» учитель пропонує йому пояснити свою думку, використовуючи алгоритм самооцінки. Якщо учень правий, вчителю варто подякувати йому за те, що він допоміг знайти помилку при перевірці. Якщо учень не правий, вчителю необхідно пояснити, на підставі чого він прийняв відповідне рішення, постаратися узгодити позиції. Звісно, треба мати на увазі, що не всі учні будуть готові визнати свої помилки. Однак рівна і чесна розмова з ними, навіть якщо вона не закінчується

компромісом, все одно сприяє виробленню у дітей адекватної самооцінки, а авторитарне рішення вчителя – ні.

Основні помилки, які ми спостерігали у роботі вчителів із запровадження самооцінювання: вчитель планував на урок максимум змісту, тому не вистачало часу на самооцінку; учитель не навчав дітей самооцінки, а вимагав від учнів відразу оцінювати результати власного навчання.

Траплялись і особливі ситуації, наприклад:

1. Не кожен учень виявився готовий публічно давати самооцінку, отже, необхідно враховувати, що таким дітям потрібна психологічна допомога, і по можливості перший час не викликати їх, поки вони не подолають психологічний бар'єр.

2. Не кожен учень був здатен опанувати матеріал на високому рівні, гостро переживаючи те, що це не вдається, такому учневі потрібен індивідуальний підхід, при цьому вчитель в індивідуальній бесіді мав пояснити дитині, що кожен рівень - це певний успіх. Неможливо в цьому вмінні зараз, може вийти в іншому. Учитель повинен пам'ятати, що кожна дитина талановита по-своєму. Завдання вчителя за допомогою самооцінки дати можливість учневі знайти свій рівень успішності.

3. Деякі учні надмірно критично оцінювали відповідь свого товариша. У такому випадку вчитель мав залучити їх в діалог так, щоб не ображати відповідаючого, а аргументовано аналізувати відповідь по суті завдання.

4. Учень не встигає виконувати завдання з усім класом, у нього - помилка (не освоєний новий порядок дій). На жаль, учитель підганяв його працювати швидше. А треба було запитати у дитини, в чому вона відчуває утруднення, і спитати в класу, хто може допомогти і пояснить, як зробити це завдання. Після пояснення інших учнів можна запропонувати учневі пояснити самому, як він зрозумів, у чому помилка. Як треба зробити це завдання? Що він може сказати тим, хто йому допоміг? Ідеально, коли учень, який відчуває утруднення, нічого не соромлячись, піднімає (нехай і

на самоті) руку і каже: «Я не зрозумів, як це зробити, мені потрібна допомога, у мене складне становище в тому-то». На жаль, цього також треба навчати.

Ще одним важливим механізмом уведення технології формувального оцінювання є відмітка за кожне продемонстроване уміння (сепаратне оцінювання). Такий підхід до виставлення відміток є передумовою створення ситуації успіху в опануванні навчальним матеріалом учнями. Так, за кожну навчальну задачу (завдання), що показує оволодіння окремим умінням, ставиться своя окрема відмітка. Ставити середню оцінку за урок або за всю перевірочну роботу - безглуздо, оскільки у процесі розв'язання різних завдань уроку або перевірочної роботи учень демонстрував різні вміння, по кожному з яких - різні рівні свою готовність. При усередненні відмітки всі ці відмінності зникають. Якщо частина завдань виконана блискуче, а частина - не виконано, то при усередненої відмітці учень позбавляється ситуації успіху, а вчитель, віддавши роботу учня, - інформації про те, які саме типи завдань викликали в учня складність, над чим ще необхідно попрацювати. Таке оцінювання називаємо сепаратним на відміну від усередненого. В додатку К ми представили розроблені нами алгоритми сепаратного оцінювання під час поточного усного контролю на уроці та алгоритм оцінювання для письмових робіт тематичного та підсумкового контролю.

Розглянемо, які особливі ситуації можуть виникнути при застосуванні сепаратного оцінювання, і змоделюємо імовірне вирішення таких ситуацій.

1. Завдання успішно виконано не окремим учнем, а всім класом, товчитель проводить з учнями наступний діалог: «Чи можемо ми за виконане завдання кому-небудь поставити відмітку?» - «Ні, оскільки це завдання ми виконували всі разом - командою».

2. Завдання виконував і представляв рішення один учень, але зробив його тільки частково. Другий учень не виконував завдання, а тільки слухав, але побачив і виправив помилку або зробив істотне доповнення. Відмітка

ставиться тільки першому учню, оскільки другий завдання цілком не виконував.

3. Завдання виконували кілька учнів, а представляв рішення тільки один. При цьому учень припустився помилки або зробив не все. Другий учень (також виконував завдання) виправив помилку або правильно доповнив. Відмітку заслуговують обидва учні. Необхідно встановити, наскільки правильно виконав роботу другий, який не дав повну відповідь. Якщо завдання було письмовим - потрібно переглянути його виконання. Якщо завдання було усним, необхідно запитати: «Все інше ти виконав повністю або частково правильно?».

4. Якщо дитина працювала активно протягом всього уроку (фронтально), не виконуючи певного завдання, а тільки доповнюючи відповіді інших, такий учень заслуговує найвищої словесної оцінки, але не відмітки, оскільки відповідно до правила не продемонстрував повністю рішення жодної задачі.

5. У математиці при відпрацюванні обчислювальних навичок так чи інакше використовуються однотипні приклади. У цьому випадку «завданням» вважається не кожен з них, а група прикладів.

Отже, основними вимогами до запровадження нової технології оцінювання в навчальний процес є розрізнення оцінки будь-яких дій і відмітки за розв’язання навчального завдання, підготовка дітей до самооцінювання за алгоритмом, без поділу на рівні успішності. Учитель і учні звикають оцінювати кожну розв’язану задачу окремо, а не урок в цілому. Учитель починає працювати з таблицею вимог.

2.2. Об’єктивна фіксація результатів контролю навчальної діяльності дітей як основний етап реалізації технології формувального оцінювання у 2 та 3 класах

Відмітка в балах виставляється у листок успішності або в таблицю вимог в графу того вміння, яке було основним в ході розв’язання

конкретного завдання. Якщо, розв'язуючи завдання, учень демонстрував кілька умінь, то з них треба вибрати те, яке було головним. Зрозуміло, що нова технологія оцінювання на сьогодні не може бути втілена у сучасну школу у повному обсязі, оскільки основним документом фіксації навчальних матеріалів є класний журнал. Проте, сучасним освітнім законодавством передбачені можливості внесення змін у систему фіксації результатів навчання учнів конкретним навчальним закладом.

У відповідності до статті 34 Закону України про загальну середню освіту, пункту 2 «Поточне та підсумкове оцінювання знань учнів та вибір їх форм, змісту та способу здійснює заклад загальної середньої освіти». Тому кожен навчальний заклад має право на засіданні педради прийняти рішення щодо особливостей заповнення офіційного класного журналу. *Процедура внесення змін до вимог до заповнення журналів наступна:*

1) На педагогічній раді школи вчитель отримує офіційний дозвіл заповнювати класний журнал в відповідно до нової технології оцінювання

2) Всі відмітки протягом чверті вчитель виставляє в таблицю вимог, в свої робочі матеріали. У класному журналі записується тільки число, тема уроку і відзначаються відсутні учні. Можливий виняток: на вимогу адміністрації протягом чверті можуть виставлятися в класному журналі відмітки за тематичні перевірочні роботи.

3) У кінці чверті вчитель і учні по таблиці вимог визначають підсумкові оцінку і відмітку.

4) Підсумкова оцінка виставляється в класний журнал в тій шкалі, яка прийнята в даному навчальному закладі (наприклад, 5-бальна).

Таким чином в традиційному класному журналі будуть лише підсумкові оцінки (четвертні, піврічні, річні). Дане правило абсолютно законне і природне, хоча і викликає спочатку здивування. Щоб у педагогів не було проблем з різними перевіряючими структурами, треба на педраді прийняти рішення, як вести документацію.

Робота з таблицею вимог потребує від вчителя нового специфічного досвіду: досить швидко визначати, яка саме програмне вміння демонструється учнем при розв’язанні кожної конкретної навчальної задачі (завдання); оперативно знаходити в таблиці вимог дане вміння і виставляти учневі відмітку саме за нього.

Щодо порядку освоєння і застосування «Таблиці вимог», то учитель має почати використовувати таблицю вимог тільки на одному предметі. Визначити тему (групу тем, модуль), яка буде вивчена з даного предмету в найближчій чверті (семестрі). У цей відрізок навчального року буде використовуватися тільки один конкретний лист таблиці вимог з назвою відповідної теми.

Спочатку виставляти в таблицю вимог відмітки тільки за письмові роботи (робочий зошит, перевірочні роботи), що можна робити в спокійній обстановці після уроку. Поступово звикнути визначати за формулюванням завдання вміння і знаходити його в таблиці вимог. При цьому відмітки за завдання перевірочних робіт, обов'язкові для всіх, обводити в кружечок; відмітки за інші поточні завдання, необов'язкові для всіх, не обводити.

З часом вчитель має перейти до виставлення в таблицю вимог відміток за усні відповіді дітей на уроках:

- по конспекту уроку вибрати найбільш важливі завдання, які будуть дані дітям на уроці;
- заздалегідь визначити, яка головна вміння демонструє виконання кожного з цих завдань, і відмітити це в конспекті;
- на уроці, даючи чергове завдання, треба точно знати, яке вміння воно розвиває, і вміти швидко знайти його в таблиці вимог.

Учитель має використовувати дані таблиці вимог в спілкуванні з учнями та їх батьками. Необхідно вчити і самих учнів самостійно визначати, які типи завдань вже навчився виконувати конкретний учень і якими він, відповідно, вже опанував програмними вимогами; які вміння

(програмні вимоги) він поки не зумів продемонструвати - над чим йому ще належить працювати.

Коли група тем чверті (півріччя, семестру) буде вивчена, по таблиці вимог визначається (проговорюється) підсумкова оцінка і вираховується підсумкова відмітка. Таким чином, заповнений лист таблиці вимог по темі (групі тим, модулю), вивченій в цій чверті (семестрі), закривається.

Підсумкові відмітки за чверть при необхідності виставляються в офіційний класний журнал. Якщо в таблиці вимог використовувалася не 12-бальна шкала, відмітки (якщо не було спеціального рішення педагогічної ради школи) переводяться в традиційну шкалу.

Аналогічно проводиться робота по темі наступної чверті (півріччя, семестру) - на новому чистому аркуші таблиці вимог. За підсумками навчального року у вчителя в його робочому журналі і в щоденнику учня виявиться кілька таблиць вимог - по числу чвертей (семестрів або півріч). Загальний погляд на поточні і підсумкові оцінки дозволить зробити висновок про динаміку роботи і навченості кожного учня.

Коли вчитель освоїть використання таблиці вимог на одному предметі, можна починати використовувати її на інших предметах (курсах). Якщо вчитель готовий, відчуває в цьому необхідність, він може одночасно освоювати кілька предметів (курсів).

Щоб навчити дітей використанню таблиці вимог, в алгоритм самооцінки додається питання: «Яке вміння відпрацьовувалося при виконанні цього завдання?» Або «Чому навчалися при виконанні завдання?». Учитель кажеучневі: «Знайди це вміння в таблиці вимог свого щоденника». Він пропонує учневі виставити свою оцінку в знайдену графу таблиці вимог. Учитель одночасно виставляє відмітку в свою таблицю вимог, промовляючи це: «Я виставляю відмітку в свій журнал - таблицю вимог».

Які ж особливі ситуації можуть виникати під час запровадження фіксації відміток у таблиці вимог?

1. Якщо вчитель замінив 12-бальну шкалу іншою (6-бальною, 10-бальною), то потрібно уникати перекладу поточних балів успішності в 12-бальні відмітки. Спочатку деякі учні і особливо батьки можуть просити вчителя про це. Але слід перенести увагу учнів і батьків з «п'ятірок» і «двійок» на реальні показники навчальних досягнень.

2. Якщо учень неточно зрозумів формулювання завдання і, виконуючи його, по суті, розв’язав іншу задачу, а не ту, що було потрібно (продемонстрував інше вміння), то у вчителя два варіанти дії. Жорсткий формальний – не зарахувати відповідь, щоб учні уважніше читали формулювання. Та ліберальний - для цього учня виставити оцінку за те вміння, яке він продемонстрував, пояснити, яке вміння потрібно в цьому завданні, і порадити наступного разу бути уважнішими.

Одним з основних елементів нової технології оцінювання є **право учня відмовитися від відмітки і право перездачі**. Справа у тому, що в процедурі формувального оцінювання контролюються дії двох видів. Дії при поточному контролі та дії при тематичному і підсумковому контролі.

За завдання, розв’язані при вивченні нової теми, відмітка ставиться тільки за бажанням учня, оскільки він ще тільки опановує уміннями і знаннями теми і має право на помилку, за яку не можна карати. Поточний контроль показує не стільки навченість, скільки старанність учня, виявляє труднощі, з якими він стикається.

Висвітлимо порядок дій по закінченню відповіді учня з розв’язку поточного завдання на уроці. Спочатку варто провести діалог з оцінки та самооцінки цієї відповіді (можливо, короткий, в дві репліки). В кінці діалогу учителем і учнем спільно визначити і назвати відмітку, яку заслуговує дана відповідь. Вчителю слід запитати учня: «Ти хочеш, щоб ця відмітка була виставлена в журнал (таблицю вимог)?». Якщо учень відповідає «так», вчитель виставляє оцінку, якщо «ні», не виставляє, але нагадує: "Ти розумієш, що на перевірочній роботі за такий розв’язок буде саме така відмітка?"

Можна виокремити і виключення з права «відмови від відмітки». Відмовитися від відмітки не можна, якщо на етапі актуалізації будь-якого уроку даються завдання із давно вивчених тем, або якщо проводиться урок узагальнення з давно вивчених тем. Про це бажано учнів попереджати заздалегідь.

За завдання, розв'язані у процесі перевірочних робіт за підсумками теми і контрольних робіт за підсумками групи тим, приблизно відповідає одній чверті навчального року, відмітки ставляться всім учням. У таблиці вимог вони відрізняються від поточних оцінок тим, що обводяться кружечком. Це своєрідний «залік», який не можна обійти. Дані завдання показують навченість, то, як учень оволодів уміннями по використанню знань, освоєних при вивченні даної теми.

Якщо учень не впорався з якоюсь задачею в перевірочній роботі (або не був присутній на ній), то у відповідній графі (графах) таблиці вимог ставиться кружечок без відмітки. Учитель нагадує учневі, що до певного контрольного терміну (наприклад, до кінця чверті) учневі необхідно перескласти відповідний вид завдань, поки не буде продемонстровано успішне розв'язання. Коли учень перездає відповідний вид завдань, в кружечку ставиться отримана відмітка і тільки вона враховується при виведенні підсумкової відмітки за навчальний відрізок (чверть, семестр і т.д.). Якщо учня не влаштовує отримана відмітка (за завдання перевірочної роботи), він має право перескласти відповідний вид завдань до контрольного терміну (наприклад, до кінця чверті).

У таблиці вимог в кружечках виставляються всі відмітки, отримані за дану перевірочну роботу. Учень приймає рішення, які відмітки (види задач перевірочної роботи) він буде перездавати. У встановленому порядку учень перездає завдання. Стара відмітка в таблиці вимог стирається і на її місце в кружечку ставиться та відмітка, на яку учень зміг перездати цей вид завдань.

Варто зазначити, що учитель може як виняток замінювати звичайні перездачі роботою над помилками. Порядок можливий наступний. При перевірці роботи зазначити, що в завданні є помилка, але не вказувати, в чому вона. На наступному уроці, роздавши перевірені роботи, частина часу присвятити роботі над помилками, запропонувавши учням самим знайти помилки і виправити їх. Зібравши роботи знову, перевірити вже тільки ці завдання. Тільки після цього перенести позначки в таблицю вимог (або, якщо необхідно, в класний журнал). Недолік такої роботи в тому, що учень фактично отримує дуже мало часу на усвідомлення помилки, підготовку і виправлення її.

Отже, таблиця вимог стає головним орієнтиром при визначенні вміння, яке знадобилося в результаті виконання завдання. У таблицю вимог можна вже виставляти не тільки відмітки за завдання перевірочних робіт, але і за завдання, розв'язані в ході поточного контролю на інших уроках. На базі таблиць вимог учні спільно з учителем навчаються визначати рівень завдання і рівень успішності за певними ознаками. При цьому учень звикає до відповідальності за свій вибір. Таким чином діти навчаються визначати той рівень, на якому вони можуть і хочуть займатися на даний момент. Учитель починає застосовувати підсумкові оцінки і визначати відмітки.

2.3. Роль критеріїв оцінювання та підсумкового оцінювання для визначення рівнів успішності навчальної діяльності четвертокласників

Розв'язок завдання учнями оцінюється за ознаками рівнів успішності (тільки з 3-го класу). На основі продемонстрованого рівня виставляється відмітка в шкалі, обраній учителем). Обрана шкала (5-бальна, 6-бальна, 10-бальна, 12-бальна) повинна бути співвіднесена з якісними рівнями успішності (див. табл. 2).

Принципово важливо, щоб спочатку учні за ознаками визначали і проговорювали, якого рівня завдання, наскільки успішно воно розв'язане, і

тільки потім робили висновок - який бал вони заробили. Спочатку якісна оцінка (рівень) і тільки потім кількісна оцінка (бал).

Таблиця 2

Характеристики і співвіднесення різних шкал оцінювання з якісними рівнями успішності

	Початковий	**Середній**	**Достатній**	**Високий**
Характеристики	Відповідь учня фрагментарна і показує початкові уявлення про предмет вивчення.	Учень відтворює основний навчальний матеріал, виконує завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	Учень знає істотні ознаки понять, явищ, зв`язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, самостійно застосовує знання в ствандартних ситуаціях, робить висновки і виправляє свої помилки	Знання учня глибокі, міцні, системні. Він вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, вміє самостійно оцінювати різні ситуації , явища і факти, відстоювати власну позицію
5-ти бальна шкала	«2» - незадовільно	«3» - задовільно	«4» - добре; «4+» - майже відмінно	«5» - відмінно «5+» - чудово
6-ти бальна шкала	0 балів – не розв`язане типове, багато разів відпрацьоване завдання	1 бал – частово успішне розв`язання (з незначною помилкою або із залученням сторонньої допомоги в якийсь момент рішення) 2 бали – повністю успішне розв`язання (без помилок і повністю самостійно) типового завдання, подібного тим, що розв'язували вже багато раз, де були засвоєні потрібні вміння і знання	3 бали – частково успішне розв`язання з незначною помилкою або із залученням сторонньої допомоги в якийсь момент рішення) 4 бали – успішне розв`язання без помилок і самостійно нестандартного завдання, де потрібно застосовувати нові, одержувані в даний момент знання або отриманні знання і вміння, але в новій ситуації.	5 балів – Частково успішне розв`язання (з незначною помилкою, або із залученням сторонньої допомоги в певний момент рішення). 6 балів – Повністю успішне розв`язання (без помилок і повністю самостійно) завдання на новий матеріал, яке вимагало самостійно здобутих зань, або самостійно набутих вмінь.
10-ти бальна шкала	1,2 бали – мінімум знань 3 бали – мінімум з частковим засвоєнням.	4 бали – достатні знання з частковим засвоєнням 5 балів – повне освоєння	6 балів – з незначною помилкою і невеликою допомогою. 7,8 балів – з помилкою, або допомогою	9 - балів 10 - балів
12-ти бальна шкала	1 бал – учень розрізняє об`єкти вивчення. 2 бали – учень відтворює	4 бали – учень з допомогою вчителя відтворює основний навчальний	7 балів – учень правильно відтворює матеріал, знає основні теорії і	10 балів – учень має повні , глибокі знання, здатний використовувати їх на практиці і

	незначну частину навчального матеріалу. 3 бали – учень з допомогою вчителя виковує елементарні завдання	матеріал і може повторити за зразком певну операцію. 5 балів - учень самостійно відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками і неточностями дати визначення понять, сформулювати правило. 6 балів – розуміє основні положення навчального матеріалу, дає правильні, але недостатньо осмислені відповіді, а також уміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком.	факти, вміє наводити власні приклади та частково контролювати себе. 8 балів – знання учня є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати зв`язки і залежності між явищами і фактами , робити висновки. Його відповіді логічні, але містять неточності. 9 балів – учень добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати, використовує загальновідомі докази.	робити висновки. 11 балів – знання учня гнучкі і він аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, а також вміє знаходити інформацію, аналізувати її, ставити і розв`язувати проблеми. 12 балів – учень може використовувати свої глибокі знання як в стандартних, так і в нестандартних ситуаціях, самостійно користуватися джерелами інформації і приймати рішення.

Приблизний порядок уведення в роботу учнів способу оцінювання за рівнями успішності

На початку третього року навчання вчитель узагальнює ті базові знання про самооцінювання, які вони набули, нагадує, які навички напрацювали. Він пропонує учням тепер самостійно визначати рівень завдань, які їм пропонуються за трьома категоріями: «прості», «складніші», «важкі».

Через кілька уроків, на яких учні звикали ділити завдання на три групи складності, учитель може запропонувати визначити дітей ознаку, за якою вони поділяють завдання на ці категорії. Учні поступово (або відразу) доходять висновку, що це – новизна. Деякі завдання вже розв’язувалися не раз, вони знайомі і тому дуже прості у виконанні. Інші завдання учні навчилися виконувати не так давно, досвід розв’язання подібних завдань ще

не достатній, але він є, тому завдання можна виконати з підтримкою учителя чи інших дітей і т.д.

Учитель вивішує поряд з дошкою ватманський лист, на якому будуть фіксуватися ознаки рівнів завдань, які виокремлять учні у процесі обговорення з вчителем. На ватмані записуються три слова: «просто», «складніше», «важко». Виокремлена учнями ознака, записується на цей плакат, навпротивідповідного рівня. Таким чином, протягом декількох уроків (може бути, і одного) на плакаті складається таблиця, у якій відображено три рівня завданьі їхні ознаки. Коли учні усвідомили і перерахували всі ознаки, вчитель в діалозі з учнями позначає кожен рівень новим словом: «середній», «достатній», «високий», пояснюючи, що досягнення кожного з рівнів - це успіх! На наступних уроках учні навчаються вживати нові слова на позначення рівня важкості завдань і визначати можливість розв'язання завдання як успіх на достатньому, середньому або високому рівні. При цьому вони звикають надавати якісну оцінку своїй роботі.

Може виникнути ситуація, коли завдання не завжди розв'язане повністю правильно або не завжди виконане повністю самостійно, тоді до слова, яке позначає рівень успішності розв'язання, учні навчаються додавати слова «не цілком достатньо», «близько до високого рівня».

На завершувальному етапі учитель з учнями визначають, що на кожному з рівнів навчальне завдання може бути розв'язане повністю успішно (без помилок і повністю самостійно) або частково успішно (з незначною помилкою або зі сторонньою допомогою в якийсь момент). Тоді для позначення виниклої ситуації навпроти кожного рівня (середнього, достатнього і високого) записуються слова «повністю» та «частково». Так на плакаті-таблиці «Ознаки рівнів успішності» виникає 6 позицій. Залишається кожної з них присвоїти по одному балу. Крім того, в діалозі з учнями вчитель домовляється з ними, що «частково досягнутий необхідний

рівень» - це «1 бал успішності», «повністю необхідний рівень» - «2 бали успішності» і так далі.

При подальшому опрацюванні таблиці будь-яке завдання можна не тільки оцінити, але і відзначити за балами успішності. Введення способу оцінювання за рівнями успішності завершено. Виходячи з практичного досвіду, на весь цей шлях потрібно вся перша чверть.

Щодо особливих ситуацій, які можуть виникнути під час оцінювання згідно обраних критеріїв, то вони мають вирішуватись відповідно до основних принципів формувального оцінювання. Так, якщо учень пропустив заняття і вивчив матеріал самостійно, то для такого учня при виконанні ним завдання необхідного рівня це завдання зараховується як програмний рівень. Якщо матеріал не пройдений через певні об'єктивні причини, наприклад, хвороба вчителя, а перевірочна робота повинна бути проведена за планом, то для учнів, які виконали завдання з матеріалу, що вони не вивчали, рівень також збільшується на 1 бал. Крім того, бувають учні, яким подобається обговорювати чужі роботи, виконані на максимальному рівні, шукати в них помилки та недоліки, але самі вони при цьому не хочуть працювати на цьомурівні. Вчителю необхідно адекватно реагувати в такій ситуації.

Тепер варто звернути увагу на особливості підсумкової оцінки при формувальному оцінюванні та визначення підсумкової відмітки. Підсумкові оцінка і відмітка підраховуються учителем не за число уроків чверті, а за навчальний модуль - дидактично цільну завершену частину навчального матеріалу, який учні вивчали більшу частину чверті. Отже, підсумкові оцінку і позначку потрібно починати вираховувати тоді, коли закритий, завершений навчальний модуль в даній чверті (півріччі, семестрі), проведена перевірочна робота. Підсумкова оцінка по предмету виражається в характеристиці (усній/письмовій) учителем, учнем, батьком продемонстрованого учнем в даній темі (чверті) рівня можливостей. Писати цю характеристику на кожного учня в кінці чверті або року не треба. Ця

характеристика може бути зроблена принеобхідності в будь-який момент на основі оцінок учня за різні вміння в таблиці вимог. Підсумкова оцінка може оформлюватись, наприклад, таким чином:

За _____ навчальний рік учень _____ класу
(П.І.П.) _____
Продемонстрував володіння усіма (деякими – якими саме) необхідними вміннями з предмета _____ .
З них:
на достатньому рівні – частково _____ , повністю _____ ;
на середньому рівні – частково _____ ; повністю _____ ;
на високому рівні - _____;
Особливі успіхи були відзначені по лінії розвитку _____
(кілька разів демонстрував високий рівень). Найбільші труднощі викликали навчальні завдання на вміння _____.
Висновок – є підстави для зарахування (П.І.)_____ в профільний клас.

Учитель повинен мати на увазі, що підсумкова оцінка - це показник рівня навченості, який учень продемонстрував протягом вивчення конкретного навчального модуля (групи тем, чверті, півріччя, року). Цей показник вираховується відповідно до таблиці вимог як середньоарифметичне з поточних відміток, що виставлялися за згодою учня, і обов'язкових відміток за перевірочні та контрольні роботи з урахуванням їх перездач. Якщо вчитель використовував не 12-бальну шкалу, а 12-бальне оцінювання є обов’язковим для фіксації результатів навчальних досягнень учнів у даній школі, то отримане середнє арифметичне перекладається для виставлення в класний журнал.

З точки зору розвивального навчання краще якомога рідше виводити середньоарифметичну підсумкову оцінку, оскільки при усередненні зникають показники індивідуальної освітньої траєкторії кожного учня. У цьому сенсі оптимальним було б виведення однієї підсумкової відмітки за навчальний рік або за освітню ступінь на підсумковій атестації (кінець 4-го класу). Згідно із законом «Про освіту» будь-яка школа має право прийняти таке рішення. Однак реальність така, що в масовому порядку школи прийдуть до цього не скоро. Відповідно, ми рекомендуємо виводити

середньоарифметичну підсумкову оцінку за усталеною практикою в кінці чверті.

Порядок виведення підсумкової відмітки

1) Складаються всі бали за завдання перевірочних робіт (в тому числі і порожні кружечки, якщо вони залишилися) і за завдання поточного контролю (які були виставлені за бажанням учня).

2) Отримана сума ділиться на загальне число відміток (з урахуванням порожніх кружечків, якщо вони залишилися) і виходить середньоарифметичний бал з сотими частками. Саме цей середньоарифметичний бал (з сотими) і є підсумковою оцінкою, яка виставляється в кінці таблиці вимог.

3) Для виставлення традиційної підсумкової позначки (за чверть, рік) в класний журнал середньоарифметичний бал переводиться в традиційну позначку з округленням до цілих.

Порядок дій при визначенні підсумкових оцінок наступний. За тиждень до виставлення підсумкових оцінок учитель пропонує учням самостійно підрахувати підсумковий бал успішності за відмітками в таблицях вимог: або в своїх щоденниках, якщо точно виставляли оцінки, або по таблиці вимог вчителя. Учитель повинен уточнити у кожного учня, чи його влаштовує та підсумкова відмітка, яка вийшла як середнє арифметичне відміток за окремі досягнення. Учні, незадоволені своїм результатом, домовляються з учителем про терміни перескладання найнижчих результатів перевірочної роботи, щоб поліпшити свій середньоарифметичний результат. Якщо в учня всі завдання перевірочної роботи виконані не нижче повного необхідного рівня, він може вибрати завдання підвищеної складності.

Після закінчення термінів всіх перездач учитель вираховує середньоарифметичний бал і оголошує учням остаточні підсумкові оцінки. Учитель виставляє в таблицю вимог позначки за вивчений навчальний модуль. Ця таблиця вимог закривається, і підсумкові оцінки переводяться в

класний журнал. Якщо до кінця чверті проводяться уроки наступного навчального модуля, то вчитель починає заповнювати нову таблицю вимог - наступного навчального модуля. У неї виставляються поточні оцінки, які враховуються вже при визначенні наступної підсумкової позначки.

Отже, надання учням можливості самостійно підраховувати свою підсумкову оцінку перетворює процес оцінювання на навчання. Він надає учням можливості нести відповідальність за свої рішення, визначати власний рівень домагань, обирати доступне навантаження під час оволодіння новим матеріалом.

Важливим аспектом у підвищенні ефективності освітнього процесу є використання закордонного досвіду оцінювання в початкових класах в Україні.

Зокрема, можемо рекомендувати:

Описову оцінку досягнень польського учня

Описова оцінка з освітніх занять в першому класі

Для першого класу встановлюється три рівні піврічної і річної описової оцінки з освітніх дисциплін (zajęć edukacyjnych):

1. Високий рівень;
2. Задовільний рівень;
3. Низький рівень.

Описуючи вміння учня, вчитель вибирає описи з окремих дисциплін (typów edukacji), добирає відповідний рівень і конструює характеристику дитини, узгоджуючи освіту полоністичну, математичну, природознавчу, пластично-технічно-музичу і рухову (edukację polonistyczną, matematyczną, środowiskową, plastyczno – techniczno – muzyczną i ruchową.)

Знання і вміння – освітні заняття. (zajęcia edukacyjne)

1. Високий рівень.

Освіта полоністична / Edukacja polonistyczna:

Учень/учениця володіє широким словниковим запасом. Висловлюється на задану тему самостійно, використовуючи послідовність

складних речень. Знає і застосовує на практиці вивчені частини мови і орфографічні правила. Читає плавно, виразно, беручи до уваги темп і паузи. Розуміє прочитаний текст. Пише, зберігаючи відповідні форму, пропорцію і сполучення літер у словосполученнях. На слух і по пам'яті пише без помилок.

Освіта математична / Edukacja matematyczna:

Орієнтується в просторі. Розпізнає і називає геометричні фігури. Вільно додає і віднімає в межах тридцяти. Вільно множить і ділить в межах тридцяти. Самостійно складає умови завдань до заданої математичної формули і розв'язує їх. Здобуті знання застосовує на практиці.

Природознавча освіта / Edukacja środowiskowa:

Володіє об'ємними знаннями про суспільно-природне середовище. Виявляє інтерес до пізнання природи. Самостійно спостерігає природні явища. Розуміє зв'язок явищ у природі. Творчо застосовує здобуті знання. Знає назви пір року і назви місяців.

Художня освіта / Edukacja artystyczna:

Музична: Охоче співає, танцює та імпровізує під музику. Має хороший музичний слух і почуття ритму. Може заспівати кілька пісень з репертуару.

Пластично-технічна:

Вправний у ручній роботі. У своїх роботах використовує різні засоби вираження. Цікаво розв'язує пластичнотехнічні проблеми. Використовує багату кольорову гаму. Роботи багаті на деталі.

Рухова: Вправний у русі. Охоче тренується на спортивних заняттях. Дотримується правил безпеки і гігієни під час занять.

2. Задовільний рівень.

Освіта полоністична / Edukacja polonistyczna:

Учень/учениця має достатній словниковий запас. Висловлюється на задану тему самостійно, інколи з допомогою вчителя. Знає і застосовує на практиці вивчені частини мови і орфографічні правила. Читає вільно і

виразно опрацьований текст. Розуміє сенс прочитаного. Пише, зберігаючи правильний зміст, пропорції і сполучення літер. Під час писання на слух і по пам’яті часом робить помилки. Переписує правильно.

Математична освіта / Edukacja matematyczna:

Орієнтується в просторі. Розпізнає і називає геометричні фігури. Порівнює числа у межах ста. Оперує числами в межах двадцяти без використання допоміжних засобів. Розуміє суть ділення і множення. Вправно ділить і множить в межах тридцяти. Самостійно розв'язує прості текстові задачі, з допомогою вчителя – складні.

Природознавча освіта / Edukacja środowiskowa:

Володіє загальними знаннями про суспільно-природне середовище. Цікавиться світом природи. Охоче його пізнає. Розуміє зміни, які відбуваються у природі залежно від пори року. Знає назви пір року і назви місяців. Здобуті знання застосовує на практиці.

Художня освіта / Edukacja artystyczna:

Музична: Охоче співає, танцює та імпровізує під музику. Може заспівати вибрані пісні з репертуару.

Пластично-технічна: Вправний в ручній роботі. Роботи виконує старанно і докладно.

Використовує багату кольорову гаму. Завжди доводить роботу до завершення. Роботи багаті на деталі.

Рухова: Вправний у русі. Охоче бере участь в рухливих іграх. Дотримується правил безпеки і гігієни під час занять.

3. Низький рівень.

Полоністична освіта / Edukacja polonistyczna

Учень володіє малим словниковим запасом. Неохоче висловлюється на задану тему, використовуючи окремі словосполучення і прості речення. Плутає частини мови. Знає правила орфографії, але не застосовує їх на практиці. Читає по складах. Пише, не дотримуючись належного розміру

літер, має проблеми з утриманням письма в межах рядків. Під час письма по пам'яті та на слух робить численні помилки.

Математична освіта / Edukacja matematyczna

Має проблеми з орієнтацією в просторі. Розпізнає в оточенні геометричні фігури. Знає цифри і може їх записати і порівняти. Оперує числами в межах двадцяти з допомогою наочних засобів. Не знає таблиці множення в межах тридцяти. Прості текстові завдання розв'язує з допомогою вчителя.

Освіта природознавча / Edukacja środowiskowa

Володіє фрагментарними знаннями про навколишнє середовище. Знає, як можна пізнавати найближче середовище. Спостерігає тільки найвагоміші зміни, які відбуваються в природі. Знання рідко застосовує на практиці.

Художня освіта / Edukacja artystyczna

Музична: Співає неохоче. Може проілюструвати пісню рухом. Не знає пісень з репертуару.

Пластично-технічна: Має слабку вправність у ручній роботі. Завдання пластично-технічні виконує не надто охоче, використовуючи прості техніки. Використовує малу гаму кольорів. Малюнки схеметичні, бідні на деталі. Часто не виконує завдання до кінця.

Рухова: Не надто охоче бере участь в рухливих іграх і розвагах. Виконує вправи за зразком. Під час занять не дотримується правил безпеки. Своєю поведінкою створює загрозу для інших.

Важливим елементом оцінки навчальних досягнень є Звіт про успішність дитини в США.

Поради для написання звіту про прогрес

1. Одна з типових порад: використовувати просту та зрозумілу мову, уникаючи термінів, канцеляризмів та занадто довгих речень.

Батьки школярів можуть бути не знайомі з термінами, які вчителі використовують професійно. І фраза «Деструктивна поведінка спричинена

недостатньо розвиненими навичками вербальної комунікації» може сприйматися татами й мамами як натяк на те, що вони нічого в цьому не тямлять, що вчитель насправді не хоче ділитися з ними досвідом. Краще складати текст так, ніби розповідаєш дитині про її досягнення та проблеми, а також її батькам.

2. Використовувати конкретні приклади, щоб підтвердити свої коментарі.

Учень зможе згадати випадок, який обрали за приклад, щоб допомогти пояснити його батькам.

3. Указувати тенденції, які можуть призвести до майбутніх результатів, хороших чи поганих.

Такі фідбеки допомагають передбачити майбутні потреби кожного учня.

4. Щоб написати про негативні моменти, вчителям радять використовувати сендвіч-підхід.

Це означає, що починати абзац слід із позитивного, чесного коментаря про дитину. Після цього можна поділитися проблемою з поведінкою або навчанням учня, а також навести варіанти, що батьки та учень можуть зробити, аби розв’язати проблему. Наприкінці ідеально було б згадати потенційні позитивні якості, які зможе розвинути учень внаслідок таких зусиль. Основна ідея в тому, щоб надати конструктивну критику між похвалою, як скибочку сиру між хлібом.

5. Вичитувати.

Добре б переконатися, що у тексті немає помилок чи описок. Такий звіт покаже батькам, що їхня дитина здобуває якісну освіту.

6. Намагайтеся показати кожну дитину з найкращої сторони, знайти про неї щось позитивне, те, чим вона відрізняється від інших учнів.

Батьків не задовольнить опис середньостатистичного школяра, абстрактна норма, якій відповідає чи ні їхній син або донька. Натомість

згадка про те, що їхній Джейн радіє, бо в неї змінилися молочні зуби на постійні або що Джон є дуже популярним для ігор на перерві зробить фідбек дійсно персональним.

Ще одним елементом оцінювання є відзначення зірок вмотивованості (приклад):

Звіт про успішність учениці Академії королеви Елізабет (середньої школи у Менсфілді), Велика Британія

У цьому звіті відображено, як Ешлі показала себе на заняттях. Щоб допомогти батькам зрозуміти оцінки, школа перейшла на звіти для батьків у відсотках. Надано бали для Ешлі з кожного предмета поруч із середнім відсотком для учнів її класу.

Увага до домашнього завдання

Ті учні, у звітах про яких присутній такий запис, домашнє завдання з цього предмету виконували нерегулярно, часто із запізненням або не на тому рівні, на який здатні.

Відвідуваність

Академія очікує мінімальної відвідуваності 97%, як у Ешлі. Вона має лише 6 пропущених за хворобою днів. Існує тісний зв'язок між відвідуваністю та досягненнями. Національні дані показують, що відсутність у школі 17 днів на рік знижує за статистикою результати випускного тестування на один бал.

Ставлення до навчання

Ешлі має статус «позитивне».

Ось за якими критеріями школа оцінює ставлення до навчання:

1. «Зірка»

Високо вмотивований, високоорганізований учень. Добре реагує на будь-яку конструктивну критику. Бажає брати участь у всіх аспектах навчання. Дотримується термінів, впевнено висловлює свої думки науковою мовою.

2. Позитивне ставлення

Учень демонструє неабияку цікавість до предмета. Зазвичай термінів виконання робіт дотримується. Намагається виконувати завдання так добре, як може.

3. Нейтральне ставлення

Виконує поставлені завдання, але не має ініціативи, не виходить за межі, визначені вчителем. Знання зазвичай відповідають академічному стандарту.

4. Не пробуджена мотивація

Учень з потенціалом досягти більшого. Знає, що потрібно робити, щоб покращити своє навчання, але здебільшого вирішує цього не робити. Учень часто не дотримується термінів або не повністю виконує домашню роботу. Не дуже організований, хоча здатен захопитися і показати себе, коли тема занять стосується його вузьких інтересів.

5. Негативне ставлення

Поведінка учня несприятливо впливає на його власне навчання та навчання інших. Він часто відкидає допомогу та керівництво, які могли б допомогти у подальшому навчанні. Домашнє завдання зазвичай не виконується.

Ще одним елементом оцінки навчальних досягнень може бути заповнення формулярів самооцінювання (приклад):

ФОРМУЛЯР САМООЦІНЮВАННЯ ДЛЯ УЧНІВ 4-Х КЛАСІВ

(Фінляндія)

Розкажіть про завдання і ситуації, з якими ви добре впоралися в школі. Оцініть свою поведінку. Позначте на шкалі місце, де ви перебуваєте:

Мені це вдається і я тренуюся:

– Я дотримуюся спільних правил

– Моя поведінка підтримує спокій у школі

– Я поводжуся і розмовляю з іншими дружньо

Оцініть свою роботу. Позначте на шкалі місце, де ви перебуваєте:

Мені це вдається і я тренуюся:

– Я слухаю вказівки і можу їх виконувати

– Я зосереджений/-а, коли працюю

– Я працюю разом з іншими

– Я дбаю про свої завдання та речі

Оцініть свою роботу з різних предметів. Позначте на шкалі місце, де ви перебуваєте:

Мені це вдається і я тренуюся:

– Фінська мова та література:

– Я швидко читаю текст

– Я читаю різні тексти

– Я розумію текст, який читаю,

– Я пишу різні тексти

– Я пишу швидко і зрозуміло

– Я знаю основи граматики

– Я беру участь в інтерактивних вправах

– Я можу розповісти про свої думки і переживання

– Математика:

– Я знаю основні математичні дії

– Я рахую усно

– Я вирішую прикладні завдання

– Я вирішую завдання з вирішення проблем

Напишіть кілька речень у розділі “Ми разом домовилися про таку мету…”.

Напишіть про свої успіхи, які ваші сильні сторони в різних шкільних предметах, які речі є складними для вас, і яка допомога вам з ними потрібна

Підпис учня Підпис батьків

ВИСНОВКИ

Аналіз стану досліджуваної проблеми у законодавчих актах та нормативних документах, у педагогічній літературі дозволив визначити, що Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головною метою було проголошено – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальнимигромадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Сьогодні в Україні є велика проблема з ідеологією оцінювання – вона каральна. Також, компетентнісний підхід, який є одним із основних елементів Нової української школи, неможливо впровадити без змін підходів до оцінювання та вимірювання знань учнів. Саме тому одним із важливих напрямків впровадження освітньої реформи є створення стимулюючої системи оцінювання. Основна її мета – підкреслювати досягнення учнів на рівні з помилками. Для цього оцінки мають слугувати для аналізу індивідуального прогресу і плануванню індивідуального темпу навчання, а не ранжуванню учнів, тобто бути рекомендаціями до дії.

Одним із підходів до оцінювання є підхід формувального оцінювання, або оцінювання для навчання. При такому підході змінюється роль учителя, навчальний процес будується на основі співпраці між його учасниками. Оцінка здійснюється безперервно, оцінюється сам процес руху до якісного результату. Частина повноважень переходить до учня, таким чином, трансформуючись у самоконтроль і самооцінку. Формувальне оцінювання дозволяє вчителеві відстежувати процес просування кожного учня до цілей їх навчання, допомагає йому корегувати свою роботу на ранньому етапі, а учневі відчути відповідальність за своє навчання.

Особливості технік формувального оцінювання полягають у використанні аналітичних інструментів і прийомів для вимірювання рівня освоєння, прогресу учня в процесі пізнання. На сьогодні в новій системі освіти існують такі техніки і прийоми оцінювання як лист загальнонавчальних досягнень, зворотний зв'язок, критеріальне оцінювання, самооцінювання та взаємооцінювання.

Експериментальне дослідження підготовки майбутніх учителів дозволило встановити та описати високий, середній і низький рівні сформованості готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів за спеціально розробленими критеріями. У роботі подано кількісну і якісну оцінку показників розвитку окремих компонентів та готовності загалом.

Серед найбільш поширених помилок, які допускають сучасні вчителі під час здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів відсутність самооцінної діяльності учнів, оскільки учні не готові до здійснення самооцінювання, учитель не пояснює їм, як це робити; відсутність словесного оцінювання, виставляння відміток без пояснень; оцінювання відміткою окремих дій, фраз, а не реально виконаного завдання; автритарність при виставленні відміток тощо.

На жаль, отримані дані емпіричного дослідження не дають нам можливості стверджувати про високий рівень обізнаності сучасних українських вчителів з технологією формувального оцінювання. Вони не знайомі з основними принципами, які відрізняють констатувальне оцінювання від розвивального, вони використовують старі підходи до фіксації результатів оцінювання дітей, не навчають їх самостійно визначати рівень складності виконуваних завдань, рівень власної успішності тощо

З метою покращення ситуації, яка склалася у сучасних школах, ми розробили технологію формувального оцінювання, яка спрямована на реалізацію основних векторів освітніх реформ нашої країни. Упорядкували правила та алгоритми оцінювання компетентностей, спробували технологізувати процес оцінювання в початковій школі.

Основні етапи запровадження технології формувального оцінювання:

1) розрізнення оцінки будь-яких дій і відмітки за розв'язання навчального завдання, підготовка учнів до самооцінювання, робота учителя над сепаратним оцінюванням; опанування технології роботи з таблицею вимог;

2) уведення таблиці вимог у спільне користування учителя й учнів;

3) запровадження права відмови від відмітки і права перездачі, знайомство учнів із рівнями успішності;

4) надання дітям можливості самостійно виводити свою підсумкову оцінку, вираховувати свою підсумкову оцінку.

Отже, таблиця вимог має стати головним орієнтиром при визначенні вміння, яке знадобилося в результаті виконання завдання. Співпрацюючи з учителем під час заповнення таблиці вимог, учень звикає до відповідальності за свій вибір. Таким чином діти навчаються визначати той рівень, на якому вони можуть і хочуть займатися на даний момент. Учитель починає застосовувати підсумкові оцінки і визначати відмітки. Надання ж учням можливості самостійно підраховувати свою підсумкову оцінку перетворює процес оцінювання на навчання. Він надає учням можливості нести відповідальність за свої рішення, визначати власний рівень домагань, обирати доступне навантаження під час оволодіння новим матеріалом.

Таким чином можемо констатувати, впровадження описово-формувального оцінювання в навчальний процес є важливим інструментомдля розвитку учнів, підвищення їх впевненості та мотивації. Це не лише дозволяє покращити результати навчання, але й сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до процесу навчання та стимулює їх до подальшого пізнання. ОФО робить освітній процес більш гнучким, орієнтованим на розвиток кожного учня і відповідає викликам сучасної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банахевич Ю. Ідемо до школи – від Австралії до Канади. Польща: Різні терміни канікул у регіонах і «Зелена школа». *УКРІНФОРМ: Мультимедійна платформа іномовлення в Україні.* URL: https://www.ukrinform.ua/rubricworld/2527819-idemo-do-skoli-vid-avstralii-do-kanadi.html/.

2. Бережинська Т. В. Формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 24 с.

3. Біляковська О. Дидактичні вимоги до організації контрольнооцінювальної діяльності майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2013. № 8. С. 20–28.

4. Біляковська О. Константи гуманної педагогіки в оцінюванні навчальних досягнень учнів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.* Випуск 53, 2015. С. 327-332.

5. Біляковська О. Контрольно-оцінювальна діяльність учителя: теоретичні аспекти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2013. Випуск 14. С. 336–340.

6. Борисенко І. Функції оцінювання навчальних досягнень учнів початкових шкіл Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. *Порівняльно-педагогічні студії.* 2013. № 1. С. 35-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppstud_2013_1_7.

7. Буханевич Н. В. Об’єкти, функції і види контролю навчальних досягнень учнів. *Модернізація вищої освіти у контексті євро інтегральних процесів.* 2007. С. 299–303. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5618/2/Стаття.pdf

8. Глазова В. В. Виявлення готовності вчителя до контрольно-оцінної діяльності. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/2_2011/3.pdf.

9. Головіна О. Навіщо та як учням оцінювати себе. Закордонний досвід. *НУШ: Нова Українська школа.* URL: https://nus.org.ua/articles/navishho-ta-yak-uchnyam-otsinyuvatysebe-zakordonnyj-dosvid/.

10. Головіна О. Фінський досвід освіти. Як і навіщо учні у Фінляндії оцінюють себе. *НУШ: Нова Українська школа.* URL: https://nus.org.ua/articles/finskyj-dosvidosvity-yak-i-navishho-uchni-u-finlyandiyi-otsinyuyut-sebe/.

11. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. URL: http://licei.lutsk.ua/files/regulations/zagalni_kryterii_ocinjuv.doc.

12. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Народна освіта.* 2017. № 1 (31). С. 88–95. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471.

13. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект : монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. 300 с.

14. Коберник І. Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку. *НУШ: Нова Українська школа.* 2018. URL: https://nus.org.ua/view/otsinyuvannya-v-novijukrayinskij-shkoli-resurs-dlya-rozvytku-zamist-vyroku/.

15. Коберник І., Топол В. Оцінювання по-новому: як закордонний досвід оцінювання в початкових класах можна використати в Україні. НУШ: Нова Українська школа. URL: https://nus.org.ua/articles/otsinyuvannya-ponovomu-yak-zakordonne-otsinyuvannya-v-pochatkovyh-klasah-mozhnavykorystaty-v-ukrayini/.

16. Козел Л. Особливості діяльності вчителя при застосуванні безбального оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2014. № 10 (Ч. 1). С. 62–70.

17. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 190 с.

18. Максимюк С. П. Педагогіка : навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 670 с.

19. Методичні рекомендації щодо формувального оцінювання учнів 1 класу (листи МОН від 18.05.2018 № 2.2-1250 та від 21.05.2018 № 2.2-1255). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D%B8%D0%BD%D0%B8/2018/05/21/Metod.rekom.dootsinyuvannya2018.doc.

20. Наказ МОНУ від 27 серпня 2019 р. №1154. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання учнів другого класу. *Міністерство освіти і науки України*. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrschool/08/29/2-klas-nush.pdf.

21. Наливайко М. Ідемо до школи – від Австралії до Канади. Канада: Відсутність батьківських зборів і конфіденційність табелю. *УКРІНФОРМ: Мультимедійна платформа іномовлення в Україні*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2527819-idemo-do-skoli-vid-avstraliido-kanadi.html/.

22. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

23. Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. *Український педагогічний журнал.* 2016. № 4. С. 36–42.

24. Організаційно-методичні засади освітнього процесу у спеціальних закладах освіти в 2018/2019 навчальному році : Лист МОН України від 06.08.2018 № 1/9-485. Верховна Рада України : офіційний веб портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_485729-18.

25. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи (додаток до наказу МОН України від 19

серпня 2016 року № 1009). *Сайт МОН України.* URL: old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-i.pdf.

26. Освіта в Україні: базові індикатори. *Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р.* ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2018. 209 с.

27. Павлова С. Критеріальна система визначення рівнів сформованості оцінювальної компетентності вчителів початкових класів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.* 2014. II(17), Issue 35. С.73–77. URL: http://www.seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/pavlov_s._o._c.

28. Полонська Т. Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з іноземних мов у контексті компетентнісного підходу. *Проблеми сучасного підручника.* 2019. Вип. 22. С. 224-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2019_22_2428.

29. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. Постанова КМУ від 24 липня 2019 р. № 688-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF.

30. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF.

31. Про освіту : Закон України. Міністерство освіти і науки України : офіційний веб портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

32. Про схвалення Концепції реалізації політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. № 988-р. Верховна Рада України : офіційний веб портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80.

33. Пушкар Т. М. Формування готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до міжособистісної взаємодії засобами

комунікативних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2016. 20 с.

34. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа.* 2018. № 1/2. С. 3–7.

35. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист.* № 5.

36. Сидоренко В. В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири. *Матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньофілософські засади Нової української школи»*, 18 жовтня 2017 року, Київ. URL: http://lib.iitta.gov.ua/708457/.

37. Система оцінювання у Новій українській школі. URL: https://vseosvita.ua/webinar/sistema-ocinuvanna-vnovijukrainskij-skoli-7.html.

38. Топол В. Як по-новому оцінюватимуть учнів перших класів. *НУШ: Нова Українська школа.* 2018. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-po-novomu-otsinyuvatymut-uchniv-pershyhklasiv/.

39. Щербак О. І., Софій Н. З., Бович Б. Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень : навч.-метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Щербак. Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 2014. 136 с.

40. Юсип’юк І. Ідемо до школи – від Австралії до Канади : Австралія: Школа - це приємно, весело і цікаво. *УКРІНФОРМ: Мультимедійна платформа іномовлення в Україні.* URL: https://www.ukrinform.ua/rubricworld/2527819-idemo-do-skoli-vid-avstralii-do-kanadi.html/.

41. Andrew C., Brown R., Sargent C., O’Donell Sh. Compulsory Assessment System in the INCA Countries: Thematic Probe. London : INCA, QCA, 2007. 94 p.

42. Black P. Wiliam D. Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment. Phi Delta Kappan. 1998. Vol. 80, № 2 (October). P. 1–12.

43. National Testing of Pupil in Europe: Objectives, Organisation and Use of Results. United Kingdom (England, Wales and Northern Ireland). Brussels : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice), 2009. 110 p.

44. OECD-Centre for Educational Research and Innovation. Formative Assessment. *Improving Learning in Secondary Classrooms.* Paris : OECD Publishing, 2005. 279 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Свідоцтво досягнень українського учня

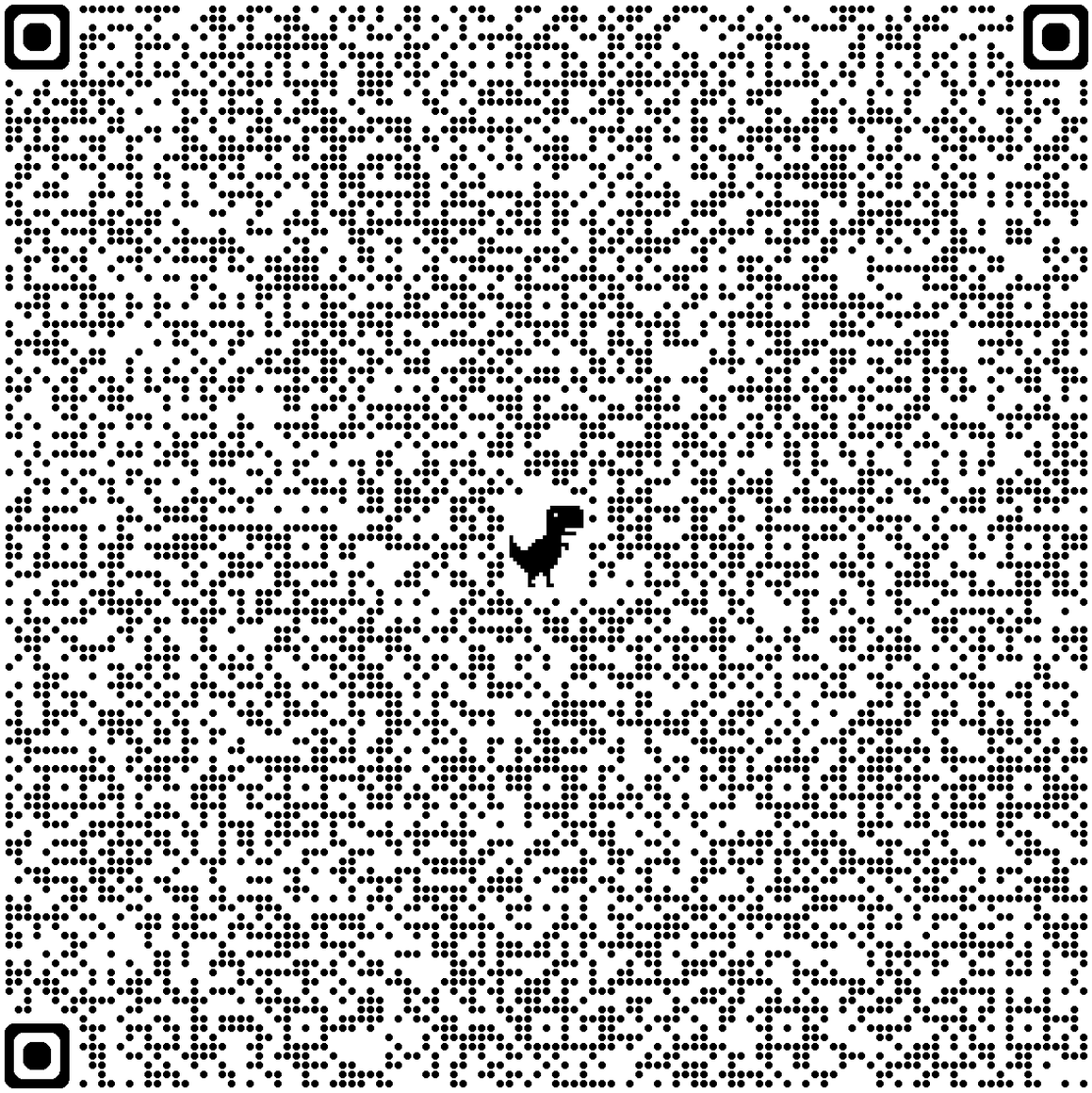

Додаток Б

Канадська форма оцінювання

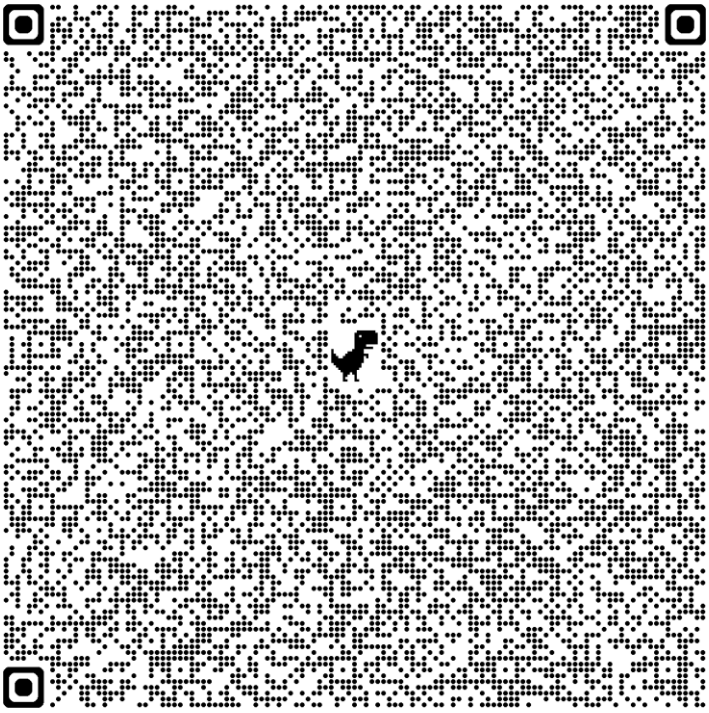

Додаток В

Свідоцтво успішності учня (Німецький зразок)

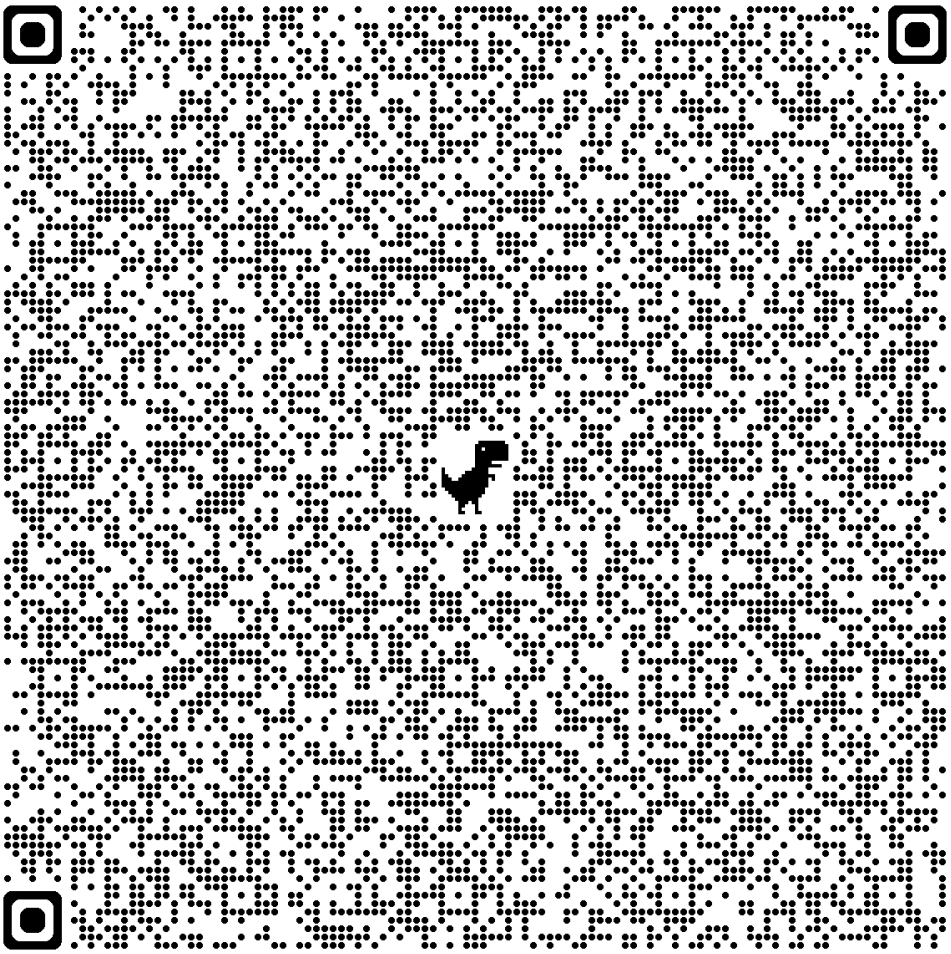

Додаток Г

Опитувальник для вчителів

1. Позначте, будь ласка свою вікову категорію.
   - ✓ до 30 років
   - ✓ від 31 до 40 років
   - ✓ від 41 до 50 років
   - ✓ від 51 до 60 років
   - ✓ старше 60 років

2. Позначте, будь ласка, свою кваліфікацію
   - ✓ Вчитель-спеціаліст
   - ✓ Вчитель II кваліфікаційної категорії
   - ✓ Вчитель I кваліфікаційної категорії

- ✓ Вчитель вищої кваліфікаційної категорії
- ✓ Вчитель-методист

3. Як часто Ви використовуєте перераховані прийоми оцінювання у власній практиці? Обведіть обраний варіант.

- ✓ Надання рекомендацій щодо подальшого навчання часто інколи ніколи
- ✓ Аналіз результатів навчання часто інколи ніколи
- ✓ Самоперевірка учнів часто інколи ніколи
- ✓ Взаємна перевірка учнів часто інколи ніколи
- ✓ Виконання вправ біля дошки часто інколи ніколи
- ✓ Розв'язування задач часто інколи ніколи
- ✓ Усне опитування часто інколи ніколи
- ✓ Ессе, твір часто інколи ніколи
- ✓ Письмове комбіноване опитування з різними варіантами вибору часто інколи ніколи
- ✓ Письмове опитування з відкритими запитаннями часто інколи ніколи
- ✓ Тестування часто інколи ніколи

4. Випишіть з вищеперерахованих прийомів оцінювання ті, які Ви використовуєте найчастіше.

_____

_____

5. Як часто задаєте Ви домашні завдання учням? Обведіть обраний варіант для кожного класу.

- ✓ 1-й клас часто інколи ніколи
- ✓ 2-й клас часто інколи ніколи
- ✓ 3-й клас часто інколи ніколи
- ✓ 4-й клас часто інколи ніколи

6. Як часто Ви використовуєте перераховані прийоми оцінювання домашньої самостійної роботи учнів у власній практиці? Обведіть обраний варіант.

- ✓ Підготовка презентацій, виступів часто інколи ніколи
- ✓ Виконання творчого проекту чи експерименту часто інколи ніколи
- ✓ Написання реферату часто інколи ніколи
- ✓ Написання твору, есе часто інколи ніколи
- ✓ Вивчення напам'ять віршованих чи прозових творів, правил тощо часто інколи ніколи
- ✓ Виконання вправ / задач з інших джерел, крім підручника часто інколи ніколи
- ✓ Повторення пройденого на уроці за іншими джерелами, крім підручника часто інколи ніколи
- ✓ Повторення за підручником пройденого на уроці часто інколи ніколи
- ✓ Попереднє ознайомлення з матеріалом за самостійно знайденими джерелами часто інколи ніколи

- ✓ Попереднє ознайомлення з матеріалом за рекомендованими джерелами часто інколи ніколи
- ✓ Попереднє ознайомлення з матеріалом наступного уроку за підручником часто інколи ніколи

7. Чи пропонуєте Ви учням здійснювати самооцінку і перехресне оцінювання інших учнів? Чому?

_____

_____

Додаток Д

Алгоритм роботи з розвитку в учнів 1-го класу навичок самооцінки

1. Позначаємо свій настрій.

На початку навчального року на перших уроках наші першокласники емоційно оцінюють минулий урок (навчальний день). На полях у зошиті діти позначають свій настрій, реакцію на урок («задоволений», «було важко» і т. п.) У вигляді символів, наприклад, усміхнених або сумних смайликів.

2. Вчимося порівнювати мету і результат.

Через 2-4 тижні після початку навчального року пропонуємо дітям оцінити зміст виконаної письмової роботи. При цьому діти вчаться порівнювати поставлену мету і отриманий результат. У діалозі з учнями використовуємо наступні питання: «Яке було завдання?», «Хто може сказати, що потрібно було зробити?», «Подивіться на свою роботу - згодні, що завдання виконано?». На даному етапі діти вчаться дотримуватися двох перших пунктів алгоритму самооцінки.

3. Встановлюємо порядок оцінки своєї роботи.

На другому місяці навчального року пропонуємо учням відповісти на питання третього і четвертого пунктів алгоритму («правильно або з помилкою?», «Сам або з чиєюсь допомогою?»).

4. Вчимося визнавати свої помилки.

Діти навчаються визнавати свої помилки. Учневі пропонується оцінити виконання завдання, в якому у нього є незначні помилки.

5. Вчимося визнавати свою невдачу.

Комусь із дітей, ми пропонуємо оцінити себе в ситуації, коли він не впорався із завданням.

6. Використовуємо вміння самооцінки.

Коли все (або майже все) учні кілька разів оцінили свою роботу в класі, ми не промовляє всі питання алгоритму самооцінки, а пропонуємо учням самим задавати собі ці питання і відповідати на них. Коли у всіх учнів уміння працювати за алгоритмом самооцінювання сформувалося, цей алгоритм згортається. Якщо самооцінка об'єктивна, то робота на уроці триває далі, а якщо думка вчителя відрізняється від думки учня (завищив або занизив свою оцінку), то необхідно знову звернутися до алгоритму та узгодити позиції.

Алгоритм самооцінювання (запитання, на які відповідає учень)

1. Що потрібно було зробити в цьому завданні (задачі)? Яка була мета, що потрібно було отримати в результаті?

2. Вдалося отримати результат? Знайдено рішення, відповідь?

3. Виконав повністю вірно або з незначною помилкою (який, у чому)?

4. Впорався повністю самостійно або з чиєюсь допомогою (хто допомагав, у чому)?

5. З 2-го класу, після навчання дітей використанню таблиці вимог, до цього алгоритму може бути доданий новий крок. Яке вміння відпрацьовували при виконанні даного завдання?

6. Починаючи з 3-го класу, після введення правила рівнів успішності до цього алгоритму можуть додаватися нові кроки для оцінювання учнем своїх успіхів і визначення своєї відмітки в балах. Який був рівень завдання?

- ❖ Такі завдання ми розв’язували вже багато раз, знадобилися тільки давно отримані знання? (середній рівень.)
- ❖ У цьому завданні ми зіткнулися з незвичайною ситуацією (або нам потрібні колишні знання в новій ситуації, або нам потрібні нові тільки зараз одержувані знання)? (достатній рівень.)

- ❖ Такі завдання ми ніколи не вчилися розв’язувати або ж використовувалися правила і факти, які ми на уроках не вивчали? (високий рівень.)

7. Визнач рівень успішності, на якому ти розв’язав задачу.

8. Виходячи з продемонстрованого рівня успішності, визнач відмітку, яку ти собі поставиш.

Додаток Ж

Алгоритм сепаратного оцінювання під час поточного усного контролю на уроці

1) Даємо завдання, коментуємо його суть, при цьому акцентуємо увагу учнів на те, що якщо завдання буде виконано повністю, то за нього можна буде поставити відмітку.

2) Після виконання завдання вчитель в діалозі з учнем розв’язує, яку оцінку поставити.

3) Виставлення відмітки залежить від того, який варіант використання технології обраний - мінімально необхідний або повний набір правил. При мінімально необхідному наборіправил, якщо учень заробив за урок одну відмітку, то вчитель виставляє її в офіційний журнал. Якщо за один урок учень відповідав кілька разів і заробив кілька відміток, то можна виставити всі відмітки (якщо є згода адміністрації школи): одну на поточне число, а інші на найближчі пройдені уроки з цієї ж теми (як правило, ці ситуації виникають нечасто); можна виставити одну відмітку - кращу з зароблених; можна виставити одну усереднену оцінку, якщо вчитель готовий її враховувати і не будуть ущемлені права учня.

При повному наборі правил ті відмітки, які учень заробив на уроці і бажає, щоб вони були виставлені, виставляються в таблицю вимог - в робочий журнал вчителя і в щоденник школяра. В офіційному журналі ці відмітки відображаються в залежності відобраного в школі варіанти використання таблиць вимог.

Алгоритм сепаратного оцінювання для письмових робіт тематичного та підсумкового контролю

1) На початку уроку, перед тим як дати саму письмову роботу (перевірочну, контрольну), нагадуємо про те, що учням необхідно виконати всі завдання роботи, оскільки кожне з них буде оцінюватися окремо і демонструє різні вміння.

2) Перед перевіркою письмової роботи вчителю необхідно дістати таблицю вимог з даного предмета і співвіднести кожне завдання письмової роботи з конкретним предметним умінням з цієї таблиці (проставити назви умінь).

3) При перевірці поряд з кожним завданням (на полях роботи) вчитель виставляє свою відмітку.

4) Перевіривши кожне завдання, вчитель тут же переносить відмітку за нього в таблицювимог (робочий журнал вчителя) в графу того предметного вміння, яке було основним для виконання даного завдання.

5) Перенесення відміток за письмову (контрольну, перевірочну) роботу в офіційний журнал залежить від того, який варіант використання журналу обраний. Можна виставити одну усереднену оцінку за всю письмову роботу. Це зручно з точки зору контролю діяльності вчителя з боку різних перевіряючих, але, на жаль, з точки зору контролю навчальних успіхів учня не інформативне. Можна передбачити окремі графи у журналі за різні види діяльності і виставити всі отримані відмітк

Додаток 3

Порядок законного оформлення права вчителя на використання таблиці вимог

1) Учитель приймає рішення про максимально повному використанні в своїй роботі таблиць вимог, зі зміною заповнення офіційного журналу. На це він повинен отримати згоду адміністрації школи.

2) З ініціативи вчителя і адміністрації на педагогічній раді школи документально (письмово) фіксується рішення про те, що вчитель(такий-то) в класах (таких-то) використовує технологію формувального оцінювання.

3) Відповідно до даної технології в офіційний журнал класу виставляються тільки підсумкові оцінки. Поточні відмітки виставляються в таблиці вимог - в робочий журнал вчителя.

4) Дане рішення педагогічної ради школи разом з описом технології оцінювання (робочим журналом вчителя) має бути поданий до відповідного управління освітою (департамент) і отримати письмове твердження даних матеріалів, так само як стверджується навчальний план освітньої установи. (Закон «Про освіту».)

ДОДАТОК К

Алгоритми реалізації права учня на відмову від оцінювання та на перездачу

1. Порядок тематичного та поурочного планування для організації тематичного та підсумкового контролю

- Розділити курс навчального року на великі блоки - навчальні модулі, приблизно відповідні числу чвертей.
- Кожен такий модуль буде завершуватися повторювально-узагальнюючим уроком і уроком контролю.
- Всередині модуля потрібно запланувати кілька перевірочних робіт в 1-2 завдання на етапі актуалізації звичайного уроку. Перевірочна робота повинна завершувати невеликий зв'язний навчальний фрагмент - тему, що вивчається протягом 2-3 навчальних тижнів.
- Бажано після завершення модуля виділити ще один урок перездач, коли ті, кому це потрібно, будуть перездавати завдання перевірочних робіт.

2. Порядок проведення тематичного контролю в межах навчального модуля

❖ Після вивчення зв'язного фрагмента модуля (глави, маленької теми) оголошуємоучням, що на наступному уроці буде перевірочна робота - 1-2 завдання на (таке-то) вміння по (таким-то) досліджуваним знань (фактів, понять і т.п.).

❖ На початку уроку (на етапі актуалізації) 2-3 хвилини спільно на дошці виконуємо завдання, аналогічне тому, яке буде на перевірочній роботі на необхідному рівні.

❖ На 3-4 хвилини кожен учень отримує картку з варіантом завдання. Завдання запропоновано виконати або на необхідному рівні (як вчили), або на програмному рівні (з елементами нестандартності). Завдання необхідного рівня учні можуть робити за аналогією з тим, що записано і розв’язано на дошці.

❖ Кожному учневі виставляється відмітка в таблиці вимог в кружечку. Ці оцінки не можна перездати відразу ж (щоб не збільшувати різко навантаження вчителя). Щоб змінити результат, учневі потрібно підготуватися і в наступній контрольній роботі виконати аналогічне завдання на більш високому рівні.

❖ По завершенні навчального модуля проводиться урок повторення - підготовка до контрольної роботи. На цьому повторювально-узагальнюючому уроці вчителю потрібно запропонувати учням в якості тренування ті форми завдань, які будуть на контрольній роботі, але тільки іншого змісту, щоб завдання для тренування і завдання контрольної роботи не збігалися. Це можна робити на необхідному рівні (програмний рівень перестане бути нестандартним, якщо заздалегідь давати його дітям).

❖ Потім протягом всього уроку-контролю учні пишуть контрольну роботу (без опори на рішення на дошці, в зошиті і т.д.).

❖ Після перевірки всім учням виставляються оцінки за кожне завдання в графу відповідного вміння. Якщо з даного вмінню в таблиці вимог вже стоїть позначка, отримана на перевірочній роботі, можливі випадки:

а) коли завдання в контрольній роботі виконано краще, ніж до цього в перевірочних, тоді позначки за перевірочні стираються і ставиться одна - за завдання контрольної роботи;

б) коли завдання в контрольній роботі виконано так само або гірше, ніж до цього в перевірочних, тоді позначки за перевірочну зберігаються і до них додається відмітка за завдання за підсумками контрольної роботи.

3. Порядок дій при прийнятті рішення про перездачі контрольної роботи

 Заздалегідь обумовити з учнями порядок реалізації їх права на перездачу контрольної роботи: коли і як це може зробити вчитель.

 На уроці після контрольної роботи вчитель роздає учням їх роботи з відмітками.

 Учитель коротко розбирає типові помилки, не називаючи тих учнів, які їх допустили.

 Учні переглядають свої роботи. Можуть аргументовано заперечити виставлену вчителем позначку (див. Правило самооцінки). Осмислюють, що саме у них вийшло не так (якщо були помилки).

 Учитель нагадує: «Хто не був присутній, не впорався або неповністю впорався з яким! Або завданням (гурток без позначки) - повинні їх перездати!». Учитель запитує: «Кого не влаштовує рівень, який ви продемонстрували в даній роботі, хто хоче скористатися правом перездачі?». Кожен учень приймає рішення - буде він перездавати якесь завдання (завдання) з контрольної роботи чи ні. Учитель оголошує або нагадує прийняті терміни і порядок перездачі.

4. Можливі терміни перескладання контрольної роботи

 На наступних уроках виділяється певний етап уроку, коли більшість класу розв’язує завдання максимального рівня за новою темою, а ті, кому необхідно, перездають те, що їм потрібно.

 У кінці чверті виділяється цілий урок, коли частина учнів буде перездавати необхідні їм завдання контрольних робіт, а інша частина учнів -

розв’язувати цікаві завдання максимального рівня, бажано в ігровій формі (наприклад, у вигляді гри «Що? Де? Коли?»).

 Після уроків, якщо у вчителя є час і можливість.

5. Порядок проведення перездачі

1) Учитель обговорює з учнями термін перездачі (один або кілька - за вибором і можливостям вчителя). Рекомендується призначати цей термін протягом тижня після проведення контрольної роботи, щоб не відбувалося нашарування одного матеріалу на інший (виняток - у разі хвороби учня або вчителя).

2) Учні, які розв’язали, що будуть перездавати які! То завдання, повинні підготуватися до цього: виконати завдання на відповідні вміння (з робочого зошита, перевірочних та т.п.). Якщо вчитель вважатиме за необхідне, він може перевірити ці роботи.

3) У визначений термін учень приходить на перездачу зі своєю контрольною роботою і показує вчителю ту задачу, яку хоче перескласти.

4) Учитель дає учневі той же тип завдання (на той же вміння), але з іншого варіанта (контрольні роботи з робочого зошита).

5) Якщо учень розв’язує завдання краще, ніж на контрольній роботі, то стара позначка з таблиці вимог замінюється новою. Якщо поліпшити результат поки не вдається, то зберігається колишня відмітка. Після закінчення терміну перездачі може залишитися «0».

6) Якщо учень не прийшов в обумовлений термін перездачі або не готовий і не зміг скористатися своїм правом, то рекомендується (якщо немає особливих обставин, наприклад, хвороба учня) жорстко дотримуватися загальне умова - зберігати отриману раніше відмітку. Тільки в цьому випадку учень зрозуміє, що наявне у нього право накладає відповідальність за його використання. В іншому випадку, особливо в класах основної школи, у деяких учнів може сформуватися уявлення, що «можна

перездавати до нескінченності», «до контрольних можна не готуватися» і т.д.